ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 4 (1538) | Пятніца, 13 студзеня 1961 года | Цана 4 кап.

На Пленуме Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза працягваецца абмеркаванне другога пытання парадку дня — аб выкананні Дзяржаўнага плана і сацыялістычных абавязацельстваў па вытворчасці і продажу дзяржаве прадуктаў земляробства і жывёлагадоўлі ў 1960 годзе і аб мерапрыемствах па далейшаму развіццю сельскай гаспадаркі.

З вялікай цікавасцю сочаць працоўныя краіны за работай Пленума.

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ПАВЕДАМЛЕННЕ

Аб Пленуме Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза

10 студзеня 1961 года ў Вялікім Крамлёўскім палацы адкрыўся Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС.

Пленум зацвердзіў наступны парадак дня:

1. Аб скліканні чарговага, XXII з'езду Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

2. Аб выкананні Дзяржаўнага плана і сацыялістычных абавязацельстваў па вытворчасці і продажу дзяржаве прадуктаў земляробства і жывёлагадоўлі ў 1960 годзе і аб мерапрыемствах па далейшаму развіццю сельскай гаспадаркі — даклады: Савета Міністраў РСФСР, ЦК Кампартыі Украіны, ЦК Кампартыі Казахстана, крайкома партыі Цаліннага краю, ЦК кампартый: Беларусі, Узбекістана, Грузіі, Азербайджана, Літвы, Малдавіі, Латвіі, Кіргізіі, Таджыкістана, Арменіі, Туркменіі і Эстоніі.

3. Даклад аб выніках Нарады прадстаўнікоў камуністычных і рабочых партый.

Пленум ЦК прыняў Пастанову аб скліканні чарговага, XXII з'езду КПСС 17 кастрычніка 1961 года. Пастанова Пленума ЦК па гэтаму пытанню публікуецца.

Пленум ЦК працягвае работу.

Для ўдзелу ў рабоце Пленума ЦК запрошаны сакратары ЦК кампартый саюзных рэспублік, крайкомаў і абкомаў не члены ЦК, загадчыкі сельскагаспадарчых аддзелаў ЦК кампартый саюзных рэспублік, крайкомаў, абкомаў партыі, некаторыя сакратары райкомаў партыі; старшыні Прэзідыумаў Вярхоўных Саветаў саюзных рэспублік; старшыні Саветаў Міністраў саюзных і аўтаномных рэспублік, выканкомаў краявых і абласных Саветаў дэпутатаў працоўных, намеснікі старшынь Саветаў Міністраў саюзных рэспублік, якія займаюцца пытаннямі сельскай гаспадаркі, старшыні Дзяржпланаў саюзных рэспублік, некаторыя старшыні саўнаргасаў, міністры сельскай гаспадаркі саюзных і аўтаномных рэспублік, начальнікі краявых, абласных упраўленняў сельскай гаспадаркі, міністры воднай гаспадаркі саюзных рэспублік, некаторыя дырэктары саўгасных трэстаў і саўгасаў; вучоныя, старшыні калгасаў, перадавікі сельскай гаспадаркі; начальнікі і галоўныя канструктары дзяржаўных і спецыяльных канструктарскіх бюро па трактарабудаванню і сельскагаспадарчаму машынабудаванню і галоўныя інжынеры і канструктары заводаў, дырэктары і галоўныя інжынеры трактарных заводаў, а таксама вядучых заводаў сельскагаспадарчага машынабудавання; кіраўнікі навукова-даследчых інстытутаў па механізацыі сельскай гаспадаркі; кіруючыя работнікі міністэрстваў і цэнтральных ведамстваў; рэдактары цэнтральных газет і часопісаў; адказныя работнікі апарату ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР.

АБ СКЛІКАННІ ЧАРГОВАГА XXII З'ЕЗДУ КПСС

Пастанова Пленума ЦК КПСС, прынятая 10 студзеня 1961 года

1. Скліканць чарговы, XXII з'езд КПСС 17 кастрычніка 1961 года.

2. Зацвердзіць наступны парадак дня з'езду:

1) Справаздачны даклад Цэнтральнага Камітэта КПСС — дакладчык Першы сакратар ЦК КПСС тав. Хрушчоў М. С.

2) Справаздачны даклад Цэнтральнай рэвізійнай камісіі КПСС — дакладчык старшыня Рэвізійнай камісіі тав. Горкін А. Ф.

3) Праект Праграмы КПСС — дакладчык тав. Хрушчоў М. С.

4) Аб змяненнях у Статуце КПСС — дакладчык сакратар ЦК КПСС тав. Казлоў Ф. Р.

5) Выбары цэнтральных органаў партыі.

Праект Праграмы КПСС і праект Статута КПСС апублікаваць у друку.

3. Устанавіць наступныя нормы прадстаўніцтва на XXII з'езд КПСС: адзін дэлегат з рашаючым голасам ад 2.000 членаў партыі і адзін дэлегат з дарадчым голасам ад 2.000 кандыдатаў у члены партыі.

4. Дэлегаты на XXII з'езд КПСС выбіраюцца, згодна са Статутам партыі, закрытым (тайным) галасаваннем на чарговых абласных, краявых партыйных канферэнцыях і з'ездах кампартый саюзных рэспублік. Выбары дэлегатаў на з'езд КПСС ад кампартый Украіны, Беларусі, Узбекістана і Казахстана праводзяцца на абласных (краявой) партыйных канферэнцыях ці на з'ездах кампартый — па ўгледжанню ЦК кампартый гэтых рэспублік.

Камуністы, якія знаходзяцца ў партыйных арганізацыях Савецкай Арміі, Ваенна-Марскога Флоту, унутранай і канвойнай аховы і пагранічных часцей, выбіраюць дэлегатаў на XXII з'езд КПСС разам з астатнімі партыйнымі арганізацыямі на абласных, краявых партканферэнцыях ці з'ездах кампартый саюзных рэспублік.

Камуністы, якія састаяць у партыйных арганізацыях часцей Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, што знаходзяцца за граніцай, выбіраюць дэлегатаў на XXII з'езд партыі на партыйных канферэнцыях адпаведных вайсковых злучэнняў.

5. Абласныя, краявыя партыйныя канферэнцыі і з'езды кампартый саюзных рэспублік правесці ў верасні 1961 года, на якіх, акрамя справаздач і выбараў кіруючых партыйных органаў і выбараў дэлегатаў на XXII з'езд КПСС, абмеркаваць таксама праект Праграмы КПСС і праект Статута КПСС.

БУДНІ СЯМІГОДКІ

МАЯКІ БУДУЧЫНІ

Глядзім сёння на наша жыццё і думаем: «А якім яно будзе праз два, тры, пяць год? Чаго дасягне чалавечы геній, як складуцца ўзаемаадносіны людзей у працы і да працы?..»

Узяты намі разгон настолькі смелы, настолькі імклівы, што ажно дух займае. Што ні дзень — то новая смелая думка, новы пачын, новы рэкорд, новы гіганцкі крок у будучыню. І больш за ўсё радуе не тое, што сёння мы зрабілі больш, чым учора, а тое, што зрабілі яго значна лепш і хутчэй, і разам з тым, самі ўзняліся на нейкую новую ступеньку грамадскай свядомасці.

Яшчэ год назад, на Мінскім заводзе аўтаматычных ліній фрэзероўшчык А. В. Філіч быў звычайным рабочым. Працаваў, як і ўсе іншыя, выконваў і перавыконваў зменныя нормы, атрымліваў нядрэнную заработную плату, і, здавалася б, чаго яшчэ больш трэба? Але сёння фрэзероўшчыку Філічу гэтага мала, бо і сам ён, Філіч, ужо не той, што быў год назад.

З простага рабочага ён стаў рацыяналізатарам, а сёння — канструктарам! Цяпер не трэба чакаць, пакуль хтосьці іншы распрацуе тваю прапанову. Ды і навошта даручаць некаму канструктарскія пошукі, калі сам здольны зрабіць гэта? А ці толькі адзін Філіч такі на заводзе аўтаматычных ліній?

У грамадскіх канструктарскіх бюро тут сёння ўжо больш пяцідзесяці чалавек, а праз тыдзень-другі іх будзе значна больш.

Грамадскія канструктарскія бюро — гэта параўнаўча новая з'ява ў мнагаграннай дзейнасці энтузіястаў рабочых і індустрыяльнай інтэлігенцыі. Нарадзіўшыся на Урале, яна хутка разляцелася па ўсёй нашай краіне і знайшла шырокую і гарачую падтрымку.

Маргарыта Георгіеўна Антонава — начальнік бюро інструментаў завода аўтаматычных ліній — жанчына сярэдніх год. Але па спрыту ў працы і ўменню арганізаваць калектыў на якую-небудзь справу ёй можа пазайздросціць любая маладая дзяўчына. Відаць, нездарма камуністы выбралі яе намеснікам сакратара парткома завода, а партком даручыў ёй кіраваць работай грамадскіх канструктарскіх бюро.

Дарэчы сказаць, партком і дырэкцыя завода чула ставяцца і клапоцяцца аб стварэнні нармальных умоў для працы грамадскіх бюро. Ім выдзелены асобны пакой з неабходным абсталяваннем і чарцёжнымі прыладамі, спецыяльная тэхнічная бібліятэка і невялічкі цэх, дзе выконваюцца работы, спраектаваныя ў грамадскіх канструктарскіх бюро. Новаму адкрыта «зялёная вуліца».

Пакуль мы ходзім з цэха ў цэх, Маргарыта Георгіеўна знаёміць мяне з лепшымі рацыяналізатарамі завода, паспявае адначасова перакінуцца з імі некалькімі словамі. І я заўважаю: робіць яна гэта таму, што ёй самой патрэбна сустрэцца з гэтымі людзьмі і штосьці сказаць ім або запытацца, параіцца... Мне цікава, што яна робіць гэта амаль незаўважна.

У цэхах прасторна, светла, адменная чысціня. Увесь калектыў завода змагаецца за ганаровае права называцца калектывам камуністычнай працы.

Маргарыта Георгіеўна з захапленнем расказвае аб людзях грамадскага канструктарскага бюро:

— Да гэтага часу яны не мелі ніякага дачынення да канструктарскай работы. А сёння ўжо кожны з іх штосьці зрабіў, сканструяваў. Толькі ў чарцяжах мы маем больш трыццаці праектаў, дваццаць з якіх зроблена па рацыяналізатарскіх прапановах.

Станеш іншы раз дзе-небудзь з боку, глядзіш, з якім натхненнем працуюць над чарцёжнай дошкай людзі, якія прыйшлі толькі што ад станка, і радасна робіцца на сэрцы: «Якіх цудоўных людзей выхавала партыя!»

А што прывяло іх сюды? Грошы? Прага да славы? Не! Гэта зусім не тыя людзі. Ідуць яны працаваць у гэтыя бюро бясплатна, з пачуццём усведамлення, што завод — гэта іх завод, што справы калектыву — гэта іх кроўныя справы.

Галоўным напрамкам у рабоце грамадскіх канструктарскіх бюро на заводзе аўтаматычных ліній з'яўляецца распрацоўка рацыяналізатарскіх прапаноў, мэта — навучыць саміх рацыяналізатараў праектаваць. І гэта, бадай, самая правільная лінія.

Першапачаткова некаторыя «гарачыя галовы» думалі размахнуцца на больш буйныя, кардынальныя праблемы. Але ці магчыма пасля працы за гадзіну-другую зрабіць тое, што патрабуе шмат дзён стараннай працы? Вядома нельга. А навучыўшы канструяваць рацыяналізатараў, вынаходнікаў і другіх энтузіястаў, гэтым самым можна зрабіць паслугу ўсяму заводу і самім грамадскім канструктарам.

Па-першае, значна разгружаюцца штатныя канструктары ад распрацоўкі рацыяналізатарскіх прапаноў і маюць больш магчымасці займацца непасрэднай сваёй справай, а па-другое, сам рабочы, спраектаваўшы сваю прапанову, узбагачаецца ведамі і ўзнімаецца на вышэйшую ступень, на ступень, дзе пачынае знікаць розніца паміж разумовай і фізічнай працай.

Цяпер гэта ўжо не тэарэтычнае прадбачанне, а жывое ўвасабленне, якое з кожным днём набывае ўсё большы і шырэйшы размах. Чарцяжы распрацаваных работ грамадскімі канструктарамі: стругальшчыкам М. Кухаронкам, фрэзероўшчыкам А. Філічам, нарміроўшчыкам С. Царыкевічам і многімі іншымі, па сваёй дакладнасці, бадай, нічым не адрозніваюцца ад чарцяжоў прафесіянальных канструктараў.

...Толькі што закончылася змена. Скінуўшы спяцоўкі і вымыўшыся пад душам, у пакой грамадскага бюро адзін за адным прыходзяць рабочыя-канструктары. У кожнага сваё рабочае месца, свае чарцёжныя прыборы. Шастае папера, паскрыпваюць цыркулі, рэйсфэдары, напружана працуе думка ў кожнага, хто схіліўся над чарцёжнай дошкай. Гэта выразна відаць па нахмураных бровах тэхнолага інструментальнага цэха Г. Капусціна, які распрацоўвае прыстасаванне для прыціркі вымяральных інструментаў, і па задуменнаму погляду Ніны Францаўны Стадніцкай, кіраўніка грамадскага канструктарскага бюро, якая старанна сочыць за працай кожнага.

Крыху інакш будуюць сваю работу грамадскія бюро на Мінскім аўтамабільным заводзе. Тут у асноўным людзі, што маюць вышэйшую і сярэднюю тэхнічную адукацыю, сярод якіх дваццаць сем канструктараў з аддзела галоўнага канструктара. Ёсць некалькі чалавек рабочых — перадавікоў вытворчасці.

Розныя па ўзросту, прафесіі, вопыту работы, яны аб'ядналіся высокім пачуццём адказнасці за справы завода, за гонар калектыву, за сённяшні і заўтрашні дзень.

Прыемна бачыць, як побач з прафесіянальным канструктарам, вопытным інжынерам, тэхнікам над чарцёжнай дошкай схіляецца просты рабочы. Ён у роздуме моршчыць лоб, адкладвае цыркуль і лінейку, раіцца аб чымсьці з кіраўніком грамадскага бюро і зноў старанна вычэрчвае адну за другой дэталі сваёй прапановы.

Няхай, часам, яшчэ крыху дрыжыць рука, звыклая трымаць молат ці слясарны ключ, няхай яшчэ няма таго спрыту і ўмельства ў абыходжанні з прыборамі хітра зробленай гатавальні, затое побач з табой вопытныя сябры, такія ж энтузіясты, як і ты, гатовыя шчыра, кожную хвіліну прыйсці на дапамогу.

Цяжка яшчэ сказаць, на якім прадпрыемстве грамадскія канструктарскія бюро выбралі больш дасканалыя формы і метады працы, у каго з іх больш правільны кірунак. Але ўжо сёння можна гаварыць, што, нягледзячы на спецыфіку кожнага завода, у грамадскіх бюро ёсць адзін агульны напрамак — гэта работа сярод рацыяналізатараў. Тут такі прастор дзейнасці, такі далягляд, што і ўявіць сабе цяжка.

Яшчэ не так даўно на аўтамабільным заводзе пад васьмідзесяцітонны прэс рабочыя падавалі загатоўкі рукамі. Крыху не патрапіўшы, можна было застацца без пальцаў.

Сёння ж гэтую работу выконвае механічны рычажны скідвацель, або, як проста называюць яго — механічныя рукі. Яны самі падаюць пад прэс загатоўку і вымаюць гатовую дэталь.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

Свята кнігалюбаў

Напярэдадні Новага года ў Палацы культуры чыгуначнікаў Гомеля пачаў працаваць клуб сяброў кнігі. Для кожнага наведвальніка тут многа цікавага. Прыгожа аформлены вітрыны — «Навіны літаратуры», «Для вас, маладажоны» і інш. Брыгадам камуністычнай працы прысвечана кніжная выстаўка.

Нядаўна ў клубе адбыўся вечар кнігі. Тэатральную залу запоўнілі рабочыя, служачыя. Было многа моладзі.

Вечар пачаўся літаратурна-музычнай кампазіцыяй (рэжысёр Г. Пікоўскі), прысвечанай дарадцу і сябру чалавека — кнізе. Удзельнікі мастацкай самадзейнасці выступілі з чытаннем вершаў савецкіх паэтаў. Затым гучала музыка Глінкі, Чайкоўскага.

На вечары ўрачыста быў выбраны савет клуба. Затым выступілі маладыя паэты Гомельшчыны Браніслаў Спрынчан, Анатоль Грачанікаў, Ігар Паляшук, Уладзімір Отчык і Іван Мікалайчанка. Праведзена кніжная латарэя.

Ф. КУРАС.

Выступаюць аматары мастацтва

Невялікая зала Крупскага РДК перапоўнена, а на вуліцы яшчэ стаяць людзі, якія жадаюць папасці на адкрыццё дэкады самадзейнага мастацтва раёна.

У гэтай дэкадзе прымуць удзел 103 самадзейных калектываў, якія налічваюць каля 1800 удзельнікаў. Калгасы, саўгасы, школы, розныя раённыя ўстановы доўга і напружана рыхтаваліся да агляду народных талентаў.

На сцэне зводны хор. Выконваецца ўрачыстая, велічная песня беларускага кампазітара І. Кузняцова «Нас вітае Ленін». Дырыжыруе мастацкі кіраўнік РДК Н. Моўчан, узнагароджаная Ганаровай граматай Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за выдатную культурна-масавую работу. Перад пачаткам канцэрта сакратар райкома партыі ўручае ёй пачэсную ўзнагароду.

Сцэну запаўняюць дзеці, выхаванцы Бобрскага дзіцячага дома. Дзяўчынкі ў асляпляльна белых блузачках і хлопчыкі ў акуратных вышываных кашулях выконваюць «Песню аб Заслонаве» Ул. Алоўнікава, «Слаўся ў вяках, наш савецкі народ» Носава і некалькі іншых песень.

Асабліва спадабаліся гледачам «Чэшская полька» ў выкананні маленькіх балерын, акрабатычны эцюд (Л. Рашэтнік і Л. Змітрачэнка). Неблагое ўражанне пакінуў дзіцячы аркестр народных інструментаў.

Вядучы аб'явіў, што наступны выступае калектыў мастацкай самадзейнасці калгаса імя Кірава. Мастацкі кіраўнік гэтага маладога калектыву — Н. Моўчан, якую мы ўжо бачылі ў пачатку канцэрта. Энтузіястка культурнай работы, жыхарка Крупак, яна дапамагае вясковай моладзі авалодаць сцэнічнай і вакальнай культурай. Калгасны хор пад кіраўніцтвам Моўчан бадзёра, з уздымам выконвае песню Туранкова «Радасць» і беларускую народную песню «Янка». Парадаваў гледачоў танцавальны калектыў, які паказаў беларускі танец «Лянок», а таксама вакальна-харэаграфічную кампазіцыю «Кукуруза».

У паузах выступала інтэрмедыйная пара — клоун і вядучы праграму. Але іх рэпертуар, манера трымаць сябе на сцэне пакідаюць жадаць лепшага. Жарты плоскія, збітыя. І яшчэ раз хочацца напомніць, што пісьменнікі-гумарысты ў вялікім даўгу перад самадзейнымі аматарамі эстрады.

Удалыя нумары паказаў калектыў мастацкай самадзейнасці вёскі Гумны, саўгаса «Ухвалы». Рабочыя і служачыя аднаго з самых аддаленых саўгасаў Крупскага раёна прывезлі даволі разнастайную і цікавую праграму. Хор выканаў песню А. Шыдлоўскага «Колькі ў небе зорак». Хораша і непасрэдна, з мяккім гумарам прачытаў байку Ул. Корбана «Споведзь» загадчык клуба А. Баравуля. Неблагое ўражанне пакінулі песні ў выкананні жаночага дуэта (А. Сіняк і Т. Мельнік) і «Дзявочы перапляс» у выкананні танцавальнага гуртка.

Але бадай самы вялікі поспех выпаў на долю самадзейных артыстаў Крупскага прамкамбіната. Хор выканаў беларускія народныя песні «Мой міленькі захварэў» і «На рацэ дожджык». Шчыра, ад усяго сэрца прачытала работніца Еўдакія Аўсіевіч верш С. Смірнова «Ад імя бацькоў і маці».

Варта адзначыць выступленне інструментальнага квартэта і танцавальнага гуртка, які выканаў своеасаблівую, прасякнутую народным гумарам «Крупскую кадрылю».

Драматычны калектыў прамкамбіната паставіў аднаактовую камедыю Янкі Купалы «Прымакі». У спектаклі ёсць шэраг істотных недахопаў, але ён падкупляе сваёй непасрэднасцю і іскрыстай весялосцю. Звонкая купалаўская мова гучала на фоне бесперыннага смеху, выкліканага не таннымі прыёмамі, а ўдалай інтэрпрэтацыяй твора. Добра выканалі свае ролі Т. Ярашэвіч (Даміцэля), Е. Лучына (Пелагея), Ул. Шахрай і іншыя. Трэба адзначыць удалыя дэкарацыі, зробленыя рукамі выканаўцаў.

Н. АХРАМЧУК.

На здымку: Выступленне хору Крупскага райпрамкамбіната.

Фота Ул. Крука.

ЗНОЎ ПРА МАЛАДУЮ ДРАМАТУРГІЮ

Штомесячнае выданне дадаткаў да часопіса «Маладосць» пад вясёлай купалаўскай назвай «І гармонік грае, грае...» вельмі патрэбна. Многа цікавых дасціпных твораў знайшлі падпісчыкі на старонках дванаццаці чэнекіх кніжачак дадатка. Тут і новыя песні, і лепшыя вершы беларускіх паэтаў, і парады драматургам і, нарэшце, аднаактовыя п'есы, доўгачаканыя і жаданыя.

Часопіс «Маладосць» смела і своечасова аддае свае старонкі маладым пісьменнікам. І не дзіўна, што драматычныя творы, змешчаныя ў дадатку, належаць пяру пераважна дэбютантаў у драматургіі. Праўда, друкуючы творы пачынаючых літаратараў і даючы ім пуцёўку на самадзейную сцэну, рэдакцыя часопіса рызыкуе, бо не кожны твор, напісаны няпэўнай рукой, зацікавіць самадзейнасць.

У першым нумары дадатка надрукавана п'еса Паўла Дзюбайлы «Спатыкнуўся». П'еса—гэта не фельетон, нарыс або апавяданне, напісаныя сродкамі дыялога, там-сям раскрываючай аўтарскімі рэмаркамі. Відома, што не ўсякі выпадак, навет вельмі цікавы і змястоўны, можа з'явіцца асновай драматургічнага твора. Выпадак, акрамя ўсяго іншага, павінен быць сцэнічным, а вобразы падзадзены ў такіх акалічнасцях, у такіх сутыкненнях, каб яны без аўтарскага прымусу раскрываліся перад гледачом.

На жаль, П. Дзюбайла не здолеў у вострых сітуацыях паказаць чалавека, а памылкі, дапушчаныя ім, настолькі характэрныя, што на іх варта спыніцца больш падрабязна.

П'еса мае шэсць старонак, а дзеючых асоб—восем. Вельмі мала для абмалёўкі кожнай з іх. Надта нерацыянальна выкарыстоўваецца плошча для раскрыцця вобразаў. [illegible] калгасніца Люба размаўляе сама з сабою, а пасля столькі ж займаецца самааналізам і Федзя. Гэтыя хіба — злоўжыванне нудным маналогам — не толькі [illegible], але і куды больш вопытных аўтараў.

Нязручна бачыць [illegible] для таго, каб гледач зразумеў, што Люба кахае Федзю. Дыялагі пазбаўлены падтэксту, і размовы персанажаў надакана «ў лоб». Героі дэкларуюць, а не перажываюць.

Што адбываецца на сцэне? Пашляк Федзя завіхаецца каля дзвюх дзяўчат адначасова, а яны, змовіўшыся, вырашылі яго правучыць. Не дасціпна і не арыгінальна. Але і пры такой інтрызе можна было б пабудаваць аднаактоўку, калі б цікавымі атрымаліся вобразы твора. Але яны цьмяныя, схематычныя. Люба нічым не адрозніваецца ад Каці, Каця—ад Насці і г. д.

Дзяўчаты разыгрываюць Федзю, ён апынуўся ў рэчцы. «Першы хлопец на сяле» асмяяны і, як гаворыцца, інцыдэнт вычарпаны. Але аўтар піша яшчэ адну карціну (шэсць старонак, дзве карціны!), у якой ёсць словы і пра звяно камуністычнай працы, і пра новыя правілы сяўбы, і пра іншыя актуальныя справы, якія не маюць дачынення да інтрыгі.

Зусім непатрэбныя для развіцця сюжэта самагоншчык дзядзька Ахрэм (з яго надакучлівымі «трасца табе ў бок»!), цётка Агрыпіна і нават сакратар камсамольскай арганізацыі Васіль, асоба рытарычная і нудная.

Ёсць і іншыя пагрэшнасці, дапушчаныя аўтарам. Кампазіцыйная бездапаможнасць і расплывучатасць вобразаў п'есы прывялі да бяздушнасці і шэрасці. Уласна кажучы, што хацеў сказаць аўтар гледачу, апрача банальнай гісторыі з заляцаннем Федзі?

Звычайная аднаактовая п'еса—гэта прыкладна 18 — 25 старонак машынапісу, каля гадзіны сцэнічнага дзеяння. Драматычныя мініяцюры ў 6—7 старонак, думаецца, проста нерэнтабельныя: з-за дзесяці мінут—трэба будаваць дэкарацыі (ці яшчэ дзве, і хоць вельмі складаныя), грыміравацца, а гледач не паспее прывыкнуць да персанажаў, не разбярэцца ў іх узаемаадносінах, як ужо скончыцца заслона. Іншая справа—скетч. Але скетч малафармістых нумароў. Амаль у кожным нумары дадатка надрукаваны сцэнічныя мініяцюры, але належаць яны пяру пераважна рускіх малафармістаў. Можна было б спачатку аб выбары твораў для перакладу, але гэта тэма асобная.

Звяртае на сябе ўвагу невялічкая аднаактовая п'еса Пятра Шаблінскага «Васіль едзе ў «Першамайскі», якая змешчана ў адзінаццатай кніжачцы. Яна набудавана, мова лаканічная, культурная, хоць і сухаватая. [illegible]

Васіль Федарчук, усімі паважаны сельскі механізатар, вырашыў перайсці з калгаса ў «Першамайскі». А чаму? Яму ж і прэміі даюць, і ў газетах яго хваляць, дык не—паеду і кропка. [illegible]

[illegible] Раіса, жонка галоўнага героя. Васіль расказвае, што старшыня Івана-[illegible] калгас, [illegible]

«**Раіса.** Яшчэ можа і цябе клікаў?

Федарчук. Вельмі нават.

Раіса. А ты што адказаў?

Федарчук. Я адказаў, што хачу з табой параіцца.

Раіса. Ну і дурань.

Федарчук. Што?

Раіса. Дурань — вось што!»

Такім чынам, рашэнне Васіля прымаецца ў штыхі. Раіса, пракрычаўшы: «Няхай едзе адзін!», «з плачам выбягае ў суседні пакой». Як быццам адмовілася катэгарычна. Некаторы час яна знаходзіцца за сцэнай, а пасля, пагутарыўшы з бацькам, заяўляе: «Паедзем разам». Значыцца, пакуль была за кулісамі, яна перадумала, узважыла за і супраць і вырашыла падтрымаць мужа. Здаецца, лагічна. Але ў тым і заключаецца спецыфіка драматургіі, што «перакоўка» (калі можна ў дадзеным выпадку ўжыць такое слова) павінна была праходзіць пры нас, на нашых вачах, а не недзе за сцэнай. Паколькі мы не бачылі, як Раіса перавыхоўвалася, мы не верым яе прасвятленню і маем падставу заявіць: яна проста свавольная мяшчаначка. А аўтар хацеў іншага.

Куды больш лагічна і паслядоўна дзейнічае Тэкля, цёшча Васіля. Яна і пад заслону сцвярджае:

— «Куды яна паедзе! Новы дом пабудавалі. Садок... яблычкі... ягадкі...»

Глядач павінен верыць сцэнічным персанажам, інакш станоўчая задума непазбежна павернецца супраць аўтара.

У шостым нумары часопіса «Работніца і сялянка» надрукавана сцэнка Алеся Махнача «За ваша здароўе...» Прыемна адзначыць вобразную, сакавітую мову пісьменніка, насычаную дасціпнымі народнымі выразамі і каламбурамі, узятымі не з літаратурных крыніц, а здабытымі ўласнымі назіраннямі, і таму свежымі, незаштампаванымі. Драматург у ранейшых п'есах часам злоўжываў прымаўкамі і прыказкамі, і гэта стварала ўражанне наўмыснасці, надакучлівага манернічання. А ў дадзеным выпадку народныя афарызмы не выпіраюць з агульнага тэксту, не рэжуць вуха. Нельга ўстрымацца, каб не прывесці адзін з іх:

«— У прымах два гады трэба ката называць на «вы»... і па імю і па бацьку».

Шкада толькі, што ўсе персанажы гавораць аднолькавай мовай. Праўда, яны ўсе людзі вясковыя, але ж нейкія індывідуальныя рысы павінны быць у кожнага. Дарэчы, індывідуалізацыя мовы герояў адсутнічае і ў папярэдніх мініяцюрах.

Сцэнку А. Махнача так і хочацца назваць замалёўкай з натуры. Яна не мае інтрыгі, драматургічна не «закручана». Станоўчыя муж і жонка прымаюць госця, п'яніцу-брыгадзіра, які спрабуе спакусіць паўлітэркай маладога гаспадара. Гарэлку заўважае жонка і выкідвае грэшную вільгаць праз акно. Пакрыўджаны госць знікае, а маладыя людзі, крыху пасварыўшыся, міряцца. Толькі і ўсяго. Што гэта—наглядны дапаможнік або сцэнічная ілюстрацыя да лекцыі аб шкоднасці алкаголю? Акрамя таго, што піць дрэнна, аўтар нічога не хоча сказаць гледачу. А шкада.

Тым не меней сцэнка «За ваша здароўе...» прыемна вылучаецца ў параўнанні з іншымі сцэнічнымі мініяцюрамі. У ёй толькі тры дзеючыя асобы, няма лішніх дэталей і мнагаслоўных дэкларацый, дыялаг вядзецца лёгка, без дыдактычнасці. І, думаецца, што сцэнка можа добра прагучаць як канцэртны нумар. Праўда, занадта многа ў нашых п'есах на калгасныя тэмы п'яніц-брыгадзіраў, п'яніц-баяністаў і г. д. Гэта пагражае зрабіцца штампам. Але, відаць, пакуль п'янства не вывелася, з ім неабходна змагацца, толькі злей, чым у А. Махнача. Яго брыгадзір намаляваны не столькі сатырычнымі, колькі гумарыстычнымі фарбамі, а да таго ж муж, якога жонка трымае пад ботам, выклікае не толькі смех, але і пэўную спагаду. Самадзейным артыстам, якія ставяць сцэнку «За ваша здароўе...», трэба ўлічваць гэтую акалічнасць і іграць не дабрадушнага п'янчужку, а прайдзісвета, які выклікае агіду.

Празаік размаўляе з чытачом без пасрэднікаў, а драматург пазбаўлены такой шчаслівай магчымасці. Паміж ім і гледачом стаяць выканаўцы. І ад таго, наколькі правільна яны зразумеюць аўтарскі тэкст і поўна данясуць яго да публікі, залежыць поспех спектакля. Драматург, як ніхто іншы, павінен сачыць за кожным сваім словам, каб не дапусціць двух тлумачэнняў па аднаму і таму ж вобразу або па якой-небудзь сітуацыі. Нельга забываць і тое, што тыраж драматургіі не раўназначны тыражу часопіса або кніжкі, і што, калі п'еса ставіцца шматлікімі калектывамі, яе «тыраж» павялічваецца ў геаметрычнай прагрэсіі. І гэта накладвае асаблівую адказнасць на драматурга.

Некалькі слоў аб сатырычнай сцэнцы А. Махнача «Смык і Шпунцік», змешчанай у восьмым нумары часопіса «Беларусь». Гэта адзін з варыянтаў чэхаўскага «Хамелеона». Начальнік трэста сталовых і рэстаранаў Смык прымае ў сябе ўяўнага рэдактара газеты і схіляецца перад ім. Потым даведваецца, што Капуста — толькі шафёр рэдактара. Мяняецца тон Смыка і шафёру прапануюць знікнуць. Але шафёр заяўляе, што ён рэдактар, але не газеты, а «Кракадзіла». Смык зноў падхалімнічае. Пасля даведваецца, што «Кракадзіл» не маскоўскі часопіс, а аўтабазаўская насценная газета. І зноў — адпаведная рэакцыя.

Прыём не новы. Тым не меней, сатырычная сцэнка напісана няблага і, безумоўна, мае права на сцэнічнае жыццё. Вобразы сцэнкі—традыцыйныя. І не будзе пагрэшнасцю супраць праўды, калі скажам, што Смык і яго памочнік падхалім Шпунцік вельмі нагадваюць адпаведныя вобразы з камедыі К. Крапівы «Хто смяецца апошнім». Што ж, наследаванне класічным узорам — справа карысная. Але А. Махначу час пазбаўляцца ад чужых, хоць і надзвычай добрых уплываў, дамагацца сапраўднай творчай самастойнасці.

Дарэчы, назва сцэнкі «Смык і Шпунцік» уяўляецца нам няўдалай. Дзейнічаюць у асноўным Смык і Капуста. Назва, такім чынам, нічога не абагульняе. Гэтакая ж расплывучатая назва і «За ваша здароўе...» Там п'е адзін толькі адмоўны персанаж, а расшыфроўкі, што п'еса напісана дзеля барацьбы за здароўе прысутных у зале, у дыялагах няма. Назва павінна перадаваць галоўную думку п'есы, яе мэтанакіраванасць. На жаль, ніводная з чатырох назваў не адпавядае гэтым элементарным патрабаванням.

За год невялічкія дзве—тры п'есы былі надрукаваны таксама ў газеце «Чырвоная змена», у часопісе «Бярозка» і дзе-нідзе яшчэ. Гэтага надзвычай мала. І справа гонару нашых драматургаў — ліквідаваць прарыў (занадта зацяжны) у галіне драматургіі малых форм.

М. АЛТУХОЎ.

З рэспубліканскай мастацкай выстаўкі. **А. Заспіцкі. «Ф. Шапэн».**

Да юбілею народных паэтаў Беларусі

ПІСЬМО У РЭДАКЦЫЮ

У час Тыдня беларускай літаратуры на Украіне ў верасні 1957 г. працоўныя Крыварожжа прапанавалі сумесна пабудаваць на Украіне агульны (падобна Гётэ—Шылеру ў Веймары) манумент Янку Купалу і Якубу Коласу, а ў Беларусі — Кабзару. Пра гэта паведамлялася ў кіеўскім часопісе «Вітчизна», мінскіх газетах «Звязда» і «Літаратура і мастацтва».

У 1962 годзе, як вядома, споўніцца 80 год з дня нараджэння народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Было б вялікай радасцю для ўсіх народаў СССР, каб гэтыя дзве даты сталі міжнародным юбілеем патрыярхаў беларускай савецкай літаратуры.

Творчасць іх здаўна любяць і цэняць не толькі ў Беларусі. Звыш пяцідзесяці год іх творы перакладаюцца на ўкраінскую мову. У сваю чаргу, гэтыя паэты фармаваліся пад жыватворчым уплывам генія Тараса Шаўчэнкі, аб чым гаварыў у сваім дакладзе на VI шаўчэнкаўскім пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў СССР у 1939 годзе Якуб Колас: «Уплыў шаўчэнкаўскай паэзіі на творчасць беларускага народа несумненны. Многія народныя беларускія песні, рэкруцкія песні, песні пра сіроцкую долю пераклікаюцца з многімі творамі геніяльнага ўкраінскага паэта». А Янка Купала там жа гаварыў: «Нам, беларусам, асабліва роднае і дарагое гэтае неўміручае імя».

Ужо цяпер трэба падумаць над тым, каб перакласці і выдаць творы беларускіх савецкіх класікаў на мовах народаў СССР і на мовах зарубежных народаў. Трэба выдаць таксама мільённымі тыражамі партрэты, альбомы, статуэткі Янкі Купалы і Якуба Коласа, керамічныя вырабы па матывах іх творчасці, значкі і ўсё, што належыць да юбілею. Час жа не чакае! На Украіне вось ужо шэсць год рыхтуюцца да шаўчэнкаўскага стагоддзя (10 сакавіка 1961), і то чуюцца галасы, што, маўляў, не паспеем, мала часу.

Усе народы краіны Саветаў з любоўю адзначаць юбілей беларускіх класікаў, які трэба старанна падрыхтаваць.

Канстанцін ХУДЗЕНСКІ,
перакладчык «Энеіды» Івана Катлярэўскага на рускую мову.

Пятро **ПРЫХОДЗЬКА**

Раніца Кубы

Адшукаць хацеў я словы ў
кніжках,
А яны даўно ў душы жылі.
Знаю край далёкі мне і блізкі,
Што ляжыць на тым баку Зямлі.

Узышло там маладое ранне,
І спакойнай, мужнаю хадой
Вуліцай ідзе ў сваёй Гаване
Чалавек у форме баявой.

Гэта ён — салдат чаркабароды
Словам праўды клікаў у паход.
Ён вядзе адважна да свабоды
Усю краіну, ўвесь яе народ.

Баразну вясне праклаўшы плугам,
Ён зямлю сялянам даў сваім.
Рэвалюцыі байца і друга
Усе кубінцы пазнаюць у ім.

Дзе аблокі стукаліся ў хаты —
Быў прытулак лепшы для яго.
На прывалах разам з ім салдаты
З кацялка там елі аднаго.

Не адзін паход той на вяку быў
За жыццё, за шчасце на зямлі.
І над смелай, мужнай, гордай
Кубай
Ранак промні ясныя разліў.

Засвяцілі людзям шчасця зоры.
Што ж ты страшыш, акіяна роў!
Зноў заслоняць сходжаныя горы
Скал грудзямі—мужных змагароў.

Хай не шчэрыць кат шалёны зубы:
Не зламаць такі народ вайной!
І жанчыны й дзеці — ўсе на Кубе
У адзін народны сталі строй.

Чуеш, Куба? Мы—усе з табою!
Ад душы абняць я сёння рад
Воінаў тваіх, гатовых к бою,
Мужных, загартаваных салдат.

А калі і мне з салдацкай кайстрай
Давядзецца стаць у строй палка,
Прыгадаю я Фідэля Кастра —
У гімнасцёрцы простай дружбака.

«Пушкін у музыцы»

Лекцыю-канцэрт на такую тэму наладзілі для кінагледачоў сталіцы Мінская гарадская нотная бібліятэка і кінатэатр «Перамога».

Цікавую лекцыю прачытаў студэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі М. Жухавіцкі.

Арыі з опер «Руслан і Людміла», «Яўгеній Анегін», рамансы А. Аляб'ева, А. Даргамыжскага, М. Рымскага-Корсакава на вершы Пушкіна выканалі артысты Л. Карнілава, В. Зяміраў, Ю. Матраеў, А. Стэрлін.

На лекцыі-канцэрце прысутнічала 250 слухачоў.

Ад казкі да казкі

У апошні час побач з цікавымі апавяданнямі і аповесцямі дзіцячыя пісьменнікі напісалі некалькі займальных і высокамастацкіх казак. Падараваў новую казку маленькім чытачам і таленавіты паэт-казачнік Васіль Вітка. Яго «Казка пра цара зубра», выдадзеная нядаўна, з'яўляецца трэцім па ліку творам гэтага жанра. Першую вершаваную казку «Вавёрчына гора» паэт напісаў дванаццаць год назад. У 1958 годзе была надрукавана другая казка В. Віткі «Буслінае лета».

«Казка пра цара зубра», як і ранейшыя казкі аўтара, па асноўных прыкметах жанра найбольш падыходзіць да казак аб жывёлах.

Адметнай рысай майстэрства В. Віткі як паэта-казачніка з'яўляецца ўменне паказаць прыроду не адасоблена ад маленькага героя, дзіцяці, а праз яго ўяўленні і паняцці. І гэта вельмі важна, таму што прымушае чытача быць больш назіральным, прымушае вывучаць і пазнаваць з'явы прыроды.

Як і ранейшыя творы В. Віткі, «Казка пра цара зубра» пабудавана на рэалістычнай аснове. Прырода і жывёльны свет паказаны тут пісьменнікам сілай, якая падпарадкоўваецца чалавеку. Але на першым плане казкі мы бачым вясёлую гульню, а потым ужо выступае матыў другога плана з педагагічнай думкай і мараллю.

Няцяжка заўважыць, што ў «Казцы пра цара зубра» першы план распрацаваны В. Віткам дэталёва і з добрым веданнем жыцця дзяцей. Галоўны герой Вася Вясёлкін са сваім сябрам артыстам Заем сабраўся ў цікавае падарожжа ў Белавежскую пушчу. Яны адчуваюць сябе вельмі ўпэўнена, бо:

Меў Васіль наган пры боку,
Меў надзейны меч шырокі —
Нержавеючы,
Фанерны,
Да канца
Герою верны!

Цікава, што спадарожнікам Васі з'яўляецца не сабака (тады б здавалася, што маленькі герой ішоў на паляванне), а заяц, якога паэт не выпадкова называе артыстам. Так называюць сябе і Вася з Заем у час спаткання з царом лясной дзяржавы зубрам.

Лясныя звяры і ў першую чаргу зубраняты шчыра просяць падарожнікаў-артыстаў паказаць ім канцэрт па тэлебачанню:

— Мы да гэтае пары
Яшчэ ў цырку не былі,
Мы ні разу не глядзелі
Ні кіно яшчэ, ні тэле...

Развіццё сюжэта дасягае напружанасці ў сцэне, дзе лясныя жыхары глядзяць перадачу «па лясному тэлевізару», а воўк, не захацеўшы пазнаць сябе «на экране», нападае на Вясёлкіна. Гэтая сцэна зроблена В. Віткам выдатна і выклікае захапленне ў дзяцей.

Трэба сказаць, што В. Вітка і ў ранейшыя казкі ўключаў прыгодніцкія сітуацыі. Гэта мы назіраем у «Буслінае лета» (пошукі згубленых запісаў казкі), і ў «Казцы пра цара зубра» — прыгодніцкае падарожжа Вясёлкіна з артыстам Заем у зубраву дзяржаву. Элемент прыгодніцтва абумоўлены спецыфікай дзіцячай літаратуры. Маленькім чытачам падабаюцца кніжкі з займальным сюжэтам, кніжкі, у якіх што-небудзь здараецца. Менавіта такой і з'яўляецца «Казка пра цара зубра».

Калі першы план з яго вясёлымі гульнямі, забавамі распрацаваны В. Віткам добра, дык гэтага нельга сказаць пра другі, які павінен несці вялікую пазнавальную і выхаваўчую нагрузку.

Паэт-казачнік, захапіўшыся паказам гульняў і забаў, мала звярнуў увагі на гэты бок казкі. Тут, як здаецца, адзін з недахопаў твора, які, як вышэй было адзначана, трэба аднесці да віду жывёльных казак. Але звесткі аб жыхарах лясоў у ім, за рэдкім выключэннем, невыразныя і да таго ж іх вельмі мала. А што Вітка здолеў бы і тут быць на вышыні, сведчыць яго ранейшая казка «Буслінае лета». Шмат цікавага, напрыклад, давялося пабачыць маленькаму герою гэтага твора, якога пісьменнік правёў такімі сцежкамі, сканцэнтраваў яго ўвагу на такіх з'явах прыроды, што ўсё рэальна ўбачанае паўстала казачным і прываблівым перад здзіўленымі вачыма дзіцяці. У казцы «Буслінае лета» паэт у даступнай і займальнай форме знаёміць дзяцей са шматлікім птаствам беларускіх лясоў.

На жаль, гэтага нельга сказаць аб «Казцы пра цара зубра». Скажам, апісанне самога зубра, такое важнае для ўсяго твора, пададзена недастаткова выразна. Складваецца ўражанне, што зубр нават не падобны сам на сябе. Напрыклад, аўтар, даючы некаторыя звесткі пра цара Белавежскай пушчы, указвае на такія рысы, якія яму не ўласцівы.

— Ох,—**зарохкалі** зубры,
Застагналі, захраплі.

«Казка пра цара зубра» крыху нагадвае «Буслінае лета». У ёй дзейнічае знаёмы чытачу герой па «Буслінаму лету». Але ў яго ўжо з'явілася новае прозвішча — Вясёлкін, як узнагарода за вясёлы характар, кемлівасць і ўменне сябраваць з жыхарамі лясоў і палёў. У любімым дзіцячым часопісе «Вясёлка» Вася Вясёлкін прымае актыўны ўдзел, ён герой смешных прыгод, завадатар цікавых гульняў і забаў.

Гаворачы аб мастацкіх сродках новай казкі В. Віткі, неабходна адзначыць, што тут паэт творча падыходзіць да выкарыстання традыцый народных казак, выкарыстоўваючы і лад іх мовы, і характэрныя прыёмы. Дасягаецца гэта ў значнай ступені своеасаблівым парадкам слоў у сказах, падборам трапных слоў і выразаў. Цікавы прыём сінанімічнага ўзмацнення, пабудаваны на дзеяслоўным зачыне:

Разгубіўся наш зайчына,
Замаргаў артыст вачыма,
Ледзьве-ледзьве ўжо не плача:
— Не па сіле нам задача.

Звяртае на сябе ўвагу ўменне В. Віткі будаваць дыялаг; праўда, іншы раз паэт, імкнучыся як мага больш сказаць дзіцяці, перагружае неістотным размову паміж персанажамі. У такіх выпадках дыялаг становіцца мнагаслоўным, напружанасць яго знікае.

У тэкст «Казкі пра цара зубра» арганічна ўваходзяць песенька верхалаза і куплеты Зая, якія надаюць твору лірычную афарбоўку і мілагучнасць. Асабліва заўзята гучыць вясёленькая песенька верхалаза.

Я палезу сам
На хвою
І антэну вам
Настрою.
Не баюся
Я ані,
Што звалюся
З вышыні.
Стаўлю строма
Мачту ўраз.
Я вядомы
Верхалаз.

В. Вітка па-майстэрску выкарыстоўвае ў казцы адзін з асноўных мастацкіх прыёмаў народнай казкі— прыём антрапамарфізму. У казцы звяры размаўляюць на чалавечай мове, карыстаюцца прадметамі чалавечага ўжытку, умеюць разважаць і г. д. Але мядзведзь, зубр, воўк, заяц не перастаюць быць звярамі, таму што паэт-казачнік ведае мяжу ўмоўнага.

Побач са станоўчымі бакамі, якія можна было б яшчэ называць, у «Казцы пра цара зубра» трапляюцца недакладнасці і недарэчнасці. Істотны недахоп і той, што аўтар недастаткова адшліфаваў у некаторых месцах верш, таму асобныя радкі вельмі празаічныя, іх цяжка чытаць:

А зуброў сынок-бамбіза
Як распусціць слімзары:
— С-у-м-на мне без тэлевіза...
Па-м-м-ру без тэлевізара!...

Некаторыя словы ўжыты толькі дзеля рыфмы: фізія—тэлевізія, вялізарны—тэлевізарны і г. д.

Пажадана, каб паэт-казачнік звярнуў і на гэта ўвагу.

І ўсё ж, нягледзячы на адзначаныя недахопы, В. Вітка дасягнуў значных поспехаў у пошуках новай формы дзіцячай казкі, якая вызначаецца арыгінальнай мастацкай формай і сучасным, сугучным нашаму часу, зместам.

І. РАЗАНАЎ.

Вёска просіць музыкі

За апошнія гады, асабліва пасля XXI нечарговага з'езду Камуністычнай партыі, у жыцці працоўных Савецкай Беларусі адбыліся вялікія пераўтварэнні. Рост матэрыяльнага дабрабыту народа актывізаваў яго культурнае жыццё. Нарадзіліся новыя віды і формы масавай мастацкай самадзейнасці. Значна ўзнялася выканаўчая культура, выраслі духоўныя запатрабаванні аматараў мастацтва.

Бываючы ў розных месцах нашай рэспублікі, нам усюды даводзілася назіраць, як таленавітыя народныя песеннікі і музыканты пасля працоўнага дня свой вольны час прысвячаюць рэпетыцыям, удзельнічаюць у канцэртах харавой, танцавальнай і музычнай самадзейнасці.

Цяга моладзі да мастацтва надзвычай вялікая не толькі ў гарадах, але і ў сельскай мясцовасці. Многія пеўчыя калектывы настойліва культывуюць спяванне без інструментальнага суправаджэння як вышэйшую форму харавога мастацтва. У радзе гарадоў Беларусі побач з народнымі аркестрамі і ансамблямі ствараюцца аматарскія сімфанічныя аркестры.

У творчых пошуках народныя мастацкія калектывы імкнуцца да асваення буйных сінтэтычных жанраў музычнай творчасці, да пастаноўкі опер, аперэт і разнастайных літаратурна-мастацкіх кампазіцый. Калектывы не толькі гарадской, але і сельскай самадзейнасці спрабуюць ставіць на калгаснай сцэне найбольш папулярныя оперныя творы. Толькі ў адным Лунінецкім раёне Брэсцкай вобласці оперу «Наталка Палтаўка» М. Лысенкі паставілі аматарскія гурткі вёсак Лахва, Кажан-Гарадок і Малыя Чучавічы. У такой палескай вёсцы, як Малыя Чучавічы, якая знаходзіцца далёка ад абласнога і раённага цэнтраў, раптам гучыць музыка класічнай украінскай оперы!.. І гэта там, дзе калісьці ўсё насельніцтва было непісьменнае, жыло ў беспрасветнай галечы. А вось цяпер тут з'явіліся зусім новыя людзі, з новымі поглядамі і духоўнымі патрабаваннямі.

Мастацкая самадзейнасць зараз перажывае больш высокі этап свайго развіцця, яна звяртаецца да новых відаў і жанраў музычнага і драматычнага мастацтва.

Міжволі ўзнікае пытанне: як жа дзеячы беларускай культуры і перш за ўсё нашы кампазітары, рэжысёры, балетмайстры, хармайстры дапамагаюць аматарам у стварэнні і падборы новага рэпертуару — песень, розных інструментальных апрацовак і арыгінальных п'ес для аркестраў, ансамбляў і салістаў?

Нельга сказаць, што беларускія кампазітары творча недастаткова працуюць. За апошні час цікавыя харавыя песні напісалі Ул. Алоўнікаў, І. Кузняцоў, для народнага аркестра напісалі Я. Цікоцкі і малады кампазітар І. Ронькін. Мы чулі ў канцэртах і на тэатральнай сцэне сімфанічную паэму «Вечна жывыя» Г. Вагнера, оперу «Калючая ружа» Ю. Семянякі, балетную сюіту Я. Глебава і рад іншых.

І ўсё ж трэба сказаць, што беларускія кампазітары яшчэ ў вялікім даўгу перад народам, асабліва перад аматарамі харавых і аркестравых калектываў.

Кіраўнікі і ўдзельнікі самадзейнага мастацтва кожны раз скардзяцца на недахоп рэпертуару. Толькі і чуеш: дайце цікавыя масавыя песні, прышліце лёгкія пераламжэнні ўрыўкаў з беларускіх опер, балетаў і частак сімфоній, зрабіце апрацоўкі нацыянальных танцаў і песень для аркестраў і ансамбляў. Гэтыя патрабаванні зусім слушныя. Бо існуе ж мноства інструментальных гурткоў у дамах культуры, клубах, якія, на жаль, іграюць дрэнную джазавую музыку, бо не маюць пад рукамі новых даступных твораў беларускіх аўтараў.

Сістэма дзяржаўных заказаў па Міністэрству культуры распаўсюджваецца чамусьці толькі на вялікія формы прафесіянальнай музыкі (опера, балет для прафесіянальнага тэатра, сімфоніі, паэмы, уверцюры і г. д.). А пра стварэнне масавага рэпертуару для самадзейных сімфанічных і народных аркестраў, ансамбляў, для народных музычных тэатраў да гэтага часу ніхто не клапоціцца.

Геніяльныя творы таленавітага ўкраінскага народа — «Запарожац за Дунаем», «Наталка-Палтаўка», пастаўленыя ў Віцебску, Слуцку, Лахве і іншых месцах, даўно палюбіліся нашаму народу, і яны будуць прыносіць яшчэ не аднаму пакаленню людзей сапраўднае эстэтычнае задавальненне. Але вельмі маюць рацыю ўдзельнікі самадзейнасці, калі яны патрабуюць ад нашых кампазітараў напісання сучасных музычных твораў пра жыццё савецкіх людзей, асабліва оперы аб працоўных буднях калгаснай моладзі і маладых рабочых.

Беларускі народ з даўніх часоў захаваў у сваёй творчасці мноства танцаў. Нам павінна быць сорамна за тое, што рэдка яшчэ сустрэнеш апрацоўкі танцавальных мелодый для шматлікіх народных аркестраў і інструментальных ансамбляў. Няма таксама лёгкіх пералажэнняў папулярных арый і песень з опер, харэаграфічных нумароў з балетаў для тых жа складаў музыкантаў. У той жа час, напрыклад, песенька Марфачкі, маналог Апанаса, партызанскі хор, рад танцаў з опер «Дзяўчына з Палесся» ў аркестравым пералажэнні маглі б з поспехам выконвацца на вечарах самадзейнага мастацтва.

А хіба нельга, скажам, з папулярных песень Ул. Алоўнікава скласці своеасаблівую сюіту або фантазію для духавых народных аркестраў? Гэта быў бы якраз той удзячны і змястоўны рэпертуар, які выцесняў бы з эстрады усялякія пошлыя і нізкапробныя рэчы, асвяжыў бы музычную атмасферу ў клубах і дамах культуры.

Можна знайсці многа шляхоў сувязі з музычным жыццём народа, адшукаць шляхі ўзнаўлення рэпертуару, прапаганды харавых твораў. Аднак для гэтага трэба пайсці насустрач народнай самадзейнасці, жыць яе інтарэсамі і запатрабаваннямі.

На жаль, нашы дзеячы мастацтва яшчэ мала выязджаюць у калгасы і на новабудоўлі, недастаткова жыва рэагуюць на разнастайныя патрабаванні мастацкай самадзейнасці. Гэтая аўдыторыя ніколі не падвядзе. Чулая да ўсяго новага, яна можа шырока прапагандаваць творчасць кампазітараў і высока ацаніць яе мастацкія вартасці.

Няма сумнення, што беларускія кампазітары пакажуць у сваіх новых творах прыгажосць працоўных подзвігаў, веліч жыцця савецкіх людзей і знойдуць новыя формы збліжэння з мастацкай самадзейнасцю. Для гэтага трэба, каб і Міністэрства культуры, дамы народнай творчасці і іншыя ўстановы і творчыя арганізацыі ўлічылі новыя формы работы народа ў галіне музыкі, пайшлі насустрач новым духоўным запатрабаванням савецкіх людзей.

Б. СМОЛЬСКІ.

Беларуская байка

ЯНКА МАЎР

Павел і Вольга Бояры

Закаханыя

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў Дзяржаўным выдавецтве БССР: «Беларуская байка» Янкі Казекі, двухтомны збор твораў Янкі Маўра (І том), «Закаханыя» Паўла і Вольгі Бояры (пераклад з чэшскай мовы В. Крайко і А. Мажэйкі).

У кожным клубе мастацкая самадзейнасць

На Дрысеншчыне ў кожным клубе створаны гурткі мастацкай самадзейнасці. У кожнай паляводчай брыгадзе — свае спевакі, танцоры, удзельнікі драматычных калектываў. З году ў год выяўляюцца новыя таленты.

У 1959 г. у раёне працавала 137 самадзейных калектываў, а ў 1960 г. — 143, у якіх удзельнічае 1 237 аматараў сцэны, з іх 273 даяркі, 117 свінарак, 124 механізатары. Гэта перадавая моладзь вёскі.

Вялікую работу на вёсцы праводзяць агітбрыгады, у якіх удзельнічаюць не толькі лектары і дакладчыкі, але і самадзейныя калектывы. Агітбрыгады выступаюць з лекцыямі і канцэртамі ў чырвоных кутках на фермах, у брыгадных клубах.

У раёне аддзел культуры і Таварыства па распаўсюджванню навуковых і палітычных ведаў актыўна прапагандуюць новыя формы работы ва ўстановах культуры.

Нядаўна ў Барковіцкім сельскім клубе адбыўся вечар жывёлаводаў, дзе лепшыя даяркі, свінаркі падзяліліся вопытам работы. Затым удзельнікі мастацкай самадзейнасці паказалі канцэрт.

Добра прапагандуюць мастацкую літаратуру раённая, Боркавіцкая, Валынецкая, Жоўнінская сельскія бібліятэкі, у якіх часта адбываюцца літаратурныя вечары і канферэнцыі чытачоў. Работнікі бібліятэкі арганізавалі пункты выдачы літаратуры на фермах, у брыгадах калгасаў.

Пасля цікавага адпачынку і работа спорыцца ў калгаснікаў.

С. ГАЎРЫЛАЎ,
старшы інспектар Міністэрства культуры БССР.

Сустрэчы пісьменнікаў з вучнямі

Сустрэчы пісьменнікаў з вучнямі ў час зімовых канікул увайшлі ўжо ў традыцыю. У час гэтых спатканняў вучні не толькі слухаюць новыя творы пісьменнікаў, але, у большасці выпадкаў, і самі вядуць размову аб літаратуры, расказваюць, што іх хвалюе, чаго яны чакаюць, дэкламуюць вершы, чытаюць урыўкі з найбольш вядомых і папулярных раманаў і аповесцей.

Мінская абласная дзіцячая бібліятэка наладзіла літаратурны вечар у Палацы будтрэста № 1. Пісьменнікі Э. Агняцвет, С. Грахоўскі і А. Пальчэўскі прачыталі дзецям свае творы і расказалі аб планах на будучае.

У Мінскім Палацы піянераў рэдакцыя часопіса «Вясёлка» пазнаёміла чытачоў з рэдакцыйным планам на 1961 год. Пісьменнікі В. Вітка, С. Грахоўскі і А. Пальчэўскі прачыталі свае творы.

Да дзяцей, што праводзілі канікулы ў доме адпачынку «Ждановічы», выязджалі пісьменнікі В. Зуб і С. Шушкевіч. У Барысаве з дзецьмі малодшага школьнага і дашкольнага ўзросту сустракаліся Э. Валасевіч і Ул. Мехаў.

Мінская гарадская бібліятэка імя М. Астроўскага правяла літаратурны вечар для вучняў у клубе абутковай фабрыкі імя М. І. Калініна. Тут чыталі свае творы Р. Барадулін, П. Рунец, М. Скрыпка і С. Шушкевіч.

Асабліва быў цікавы літаратурны вечар у раённым цэнтры Смалявічы. З кароткім дакладам аб сучаснай беларускай савецкай літаратуры выступіў перад вучнямі старэйшых класаў і настаўнікамі пісьменнік Іван Шамякін.

Паэт М. Танк падзяліўся сваімі ўражаннямі аб паездцы ў Амерыку і прачытаў нізку вершаў, напісаных у Нью-Йорку. С. Шушкевіч і А. Якімовіч чыталі тут вершы і казкі.

Вучні выказваліся аб творах Івана Шамякіна, чыталі творы М. Танка, А. Якімовіча і другіх беларускіх паэтаў, перад вялікай аўдыторыяй расказалі кароткую творчую і жыццёвую біяграфію пісьменнікаў, якія былі запрошаны на гэта спатканне.

Літаратурныя вечары адбыліся і ў 4, 9 і 12 сярэдніх школах Мінска. Усюды, як з боку вучняў, так і настаўнікаў, выяўлялася вялікая зацікаўленасць да новых твораў беларускіх савецкіх пісьменнікаў.

МАЯКІ БУДУЧЫНІ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

І зроблена гэта не штатнымі канструктарамі завода, а грамадскім бюро на чале з кіраўніком Г. Кузьміцкім.

Знаёмішся з «будзённымі» справамі гэтых цудоўных людзей і яшчэ больш пераконваешся, што з кожным новым днём на пярэдні край барацьбы за будучыню прыходзіць новы чалавек, з больш шырокай душой і светапоглядам, з большай патрабавальнасцю да сябе і сваіх сяброў, з пачуццём сапраўднай адказнасці за наш час і нашы справы.

Менавіта тут хочацца адзначыць плён вялікай і неспакойнай працы нашых савецкіх пісьменнікаў. Гэта яны, кожны па меры сваіх здольнасцей, дапамагаюць партыі выхоўваць новага чалавека, чалавека камуністычнай будучыні. Куды б ні пайшоў: на фабрыку, завод, у калгас ці ў установу — усюды можна сустрэць чалавека, з якім сутыкаўся на старонках кнігі.

Наша жыццё абганяе час. І калі задумаешся над гэтым, нярэдка абвяшчаецца думка: «Варта крыху збочыць з дарогі, як можаш застацца далёка ззаду».

У гэтым можна пераканацца зноў на прыкладзе грамадскага канструктарскага бюро. Побач з распрацоўкай надзейных правадоў завода, яны плануюць і перспектыўныя работы па стварэнню новых тыпаў аўтамабіляў.

На мой недаверлівы позірк старшыня савета садзеяння грамадскаму бюро старшы інжынер бюро рацыяналізацыі і вынаходніцтва А. Захараў з запалам гаворыць:

— Прыходзьце да нас праз год — два. Упэўнен, што на дзвярах прахадной вас сустрэне аб'ява: «Сёння ў столькі та гадзін у доме тэхнічнай прапаганды адбудзецца абмеркаванне праекта звышцяжкага аўтамабіля, распрацаванага грамадскімі канструктарамі т.т. Івановым, Пятровым...» і гэтак далей.

І тут жа, разгарнуўшы тоўстыя папкі, фактамі «дабівае» маё сумненне.

Нялёгка спрачацца з гэтым чалавекам, які стаяў над калыскай савецкага аўтамабілебудавання. І каб пераканаць мяне канчаткова, ён пачынае расказваць пра будаўніцтва Горкаўскага аўтамабільнага завода, дзе давялося яму працаваць пад кіраўніцтвам амерыканскіх спецыялістаў.

— Гэта не тое, што нашы інжынеры і тэхнікі ў Бхілаі будуюць металургічны камбінат і вучаць індыйскіх рабочых, як працаваць на ім. Нас паны-амерыканцы баяліся вучыць. Не ў іх гэта было інтарэсах.

Ва ўспамінах Аляксандра Аляксандравіча адчуваецца знаёмая мне ўжо гісторыя, чутая крыху раней аднаго нашага, цяпер вядомага, а ў той час маладога савецкага спецыяліста.

А было гэта так. Пры заключэнні дагавора на будаўніцтва Горкаўскага аўтамабільнага завода амерыканскія спецыялісты агаварылі сабе права, што пасля пуску завода яны яшчэ пару тыдняў «дапамагаюць» нашым рабочым наладзіць вытворчасць, а затым, што здарыцца пасля іх ад'езду — не іх справа.

А кожны новы выклік для кансультацыі або ліквідацыі непаладак будзе каштаваць нашай дзяржаве сто тысяч рублёў золатам. Як сказалі — так і зрабілі.

Праз некалькі дзён пасля іх ад'езду са строю выйшаў галоўны канвеер. Вось і паспрабуй разабрацца, што там сапсавалася, калі даўжыня яго каляіна партара кіламетра. Але нашы маладыя спецыялісты не звярнуліся па дапамогу да заморскіх «калег». Самі справіліся. І, як высветлілася, пры першым жа рамонце, паны спецыялісты паставілі бракаваную дэталь на самым цяжкадаступным месцы, а для сябе ў чарцы абазначылі яе ледзь прыкметным кружочкам.

Цяпер гэта агідненькая гісторыя на фоне нашых дасягненняў выглядае надзвычай смешнай, а тады яна была непамерна балючай і мярзотнай, бо за вонкавымі манерамі падмухаваць на нашы раны, яны працавалі разлічана, каб да кроплі высмактаць з іх апошнюю кроў.

Слухаеш Аляксандра Аляксандравіча Захарава і паступова пераконваешся, што ягоная «аб'ява» не такая ўжо фантастычная. У ёй цвёрда гучыць ленінская ўпэўненасць у размове з Уэлсам: «Прыязджайце да нас праз дзесяць год...»

Не ведаю, будзе спраектаваны праз год — два новы звышцяжкі аўтамабіль ці не, затое ўпэўнен, што будуць здзейснены вялікія справы. Аб гэтым сведчыць і тое, што грамадскія канструктарскія бюро налічваюць у сваім складзе больш за сто чалавек і колькасць іх з кожным днём павялічваецца. Гадавая эканомія ад укаранення прапаноў рацыяналізатараў і вынаходнікаў на нашым аўтамабільным заводзе складае семдзесят пяць мільёнаў рублёў.

Грамадскія канструктарскія бюро. Які гэта вялікі і высакародны пачын нашых дзён, творчы ўзлёт калектыўнай думкі ў пошуках стварэння новых станкоў, машын і абсталявання! Гэта яшчэ адзін маяк будучыні.

І. МЯЦЬКО.

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў Дзяржаўным выдавецтве БССР: «Шлях адкрыты» Міколы Гамолкі, «Сад піянерскі» Кастуся Кірэенкі, «Мая Гродзеншчына» Аляксея Карпюка.

Рэплікі чытачоў

Адценне пустога хрумсту...

Бульба — вельмі папулярны прадукт. Яе вараць, смажаць, пякуць, тушаць... Але вось Беларускі інстытут народнай гаспадаркі імя Куйбышава ў садружнасці з Міністэрствам гандлю БССР параілі грамадскім установам харчавання і хатнім гаспадыням новы гатунак — хрумсцячую бульбу. Карацей кажучы, бульбу, якая засмажана да хрумсту. Магчыма, у тлумачальным слоўніку Бракгауза і Эфрона рэцэпт гэтай стравы выглядаў бы так: дробна нарэзаць і смажыць да хрумсту, затым трошкі пасаліць. І ўся мудрагелістасць.

Дык не. Міністэрства гандлю вырашыла, што тут неабходна напісаць навуковы трактат і зрабіць з гэтага падзею бадай што сусветнай важнасці. За трактат узяўся выкладчык Інстытута народнай гаспадаркі імя Куйбышава М. Жаровін. Урэшце брашура напісана. Назва яе хоць і вялікая, але канкрэтная: «Прыгатаванне хрумсцячай бульбы ва ўстановах грамадскага харчавання і ва ўмовах хатняй кухні». Інстытут навукова-тэхнічнай інфармацыі і прапаганды Саўнаргаса выдаў яе пяцітысячным тыражом.

Чытаем і дзіву даемся: хто рэдагаваў гэтую малапісьменную блытаніну? Што ні радок, то бязглуздзіца. Вось пэрлы, якія выдадзены вялікім тыражом: «Характерно отметить наблюдаемое в наших опытах влияние на качество хрустящего картофеля сортовых особенностей свежего картофеля, в частности, влияние его вкусовых свойств, проявляющихся при варке клубней, а так же процентного содержания крахмала». Або: «Приведенное выше распределение отдельных сортов картофеля в целом на группы, в зависимости от качества полученного из них хрустящего картофеля, фактически полностью отображает установленное влияние кулинарных особенностей и количественного содержания крахмала на качество хрустящего картофеля». А вось яшчэ: «Высокий процент крахмала в свежем картофеле обуславливает в хрустящем картофеле ощутимый, приятный хруст — этим самым улучшается и вкус продукта».

А звычайную патэльню М. Жаровін называе не проста патэльняю, а ні чым іншым, як «обжарочной емкостью».

Але шэдэўр разважанняў аўтара прыведзены ў дзвюх табліцах. М. Жаровін на поўным сур'ёзе гаворыць, якія бываюць хрумсты (у залежнасці ад гатунку бульбы). Гэта: «чистый, легкий», «ощутимый, характерный», «чистый, нормальный», «средне-нормальный», «средне-нормальный слабо-ощутимый». Каб хатнія гаспадыні, крый божа, не памыліліся ў смаку хрумсцячай бульбы, М. Жаровін склаў табліцу. Смак ён класіфікуе: «приятный, хороший», «хороший, нежный», «хороший, приятный» (не памыліцеся: гэта не тое самае, што «приятный, хороший»), «хороший», «удовлетворительный», «хороший и вполне удовлетворительный». Варыяцыі смаку і хрумсту можна выпісваць і далей, але ў гэтым няма патрэбы.

Затым М. Жаровін папярэджвае работнікаў грамадскага харчавання і хатніх гаспадынь, што не кожны гатунак бульбы можна выкарыстаць. Лепшыя — агранамічны, лошыцкі, сеянец... А вось прыекульскі мае «адценне пустога смаку і хрумсту». Зазначым, такі ж смак і хрумст у работнікаў, якія выдалі брашуру.

Ул. І.

Абмеркаванне рамана

У нумарах 9—12 часопіса «Маладосць» за мінулы год надрукаваны раман маладога празаіка І. Пташнікава «Чакай у далёкіх Грынях».

Наколькі плённыя творчыя пошукі маладога аўтара, што новае ўносіць раман у нашу літаратуру? Адказам на гэта і былі выступленні пісьменнікаў у час абмеркавання твора І. Пташнікава на секцыі прозы СП БССР.

Уступнае слова пра раман сказаў А. Адамовіч. Коратка спыніўшыся на стылявой эвалюцыі беларускай прозы ў савецкі час, ён зазначыў, што свядомы ці несвядомы зварот да манеры лірычна-паэтычнай прозы 20-х гадоў, які наглядаецца ў рамане І. Пташнікава, не можа лічыцца заканамерным. Справа ў тым, што наша пазнейшая проза, не адмаўляючыся цалкам ад асэнсавання жыцця паэтычнымі сродкамі, плённа ўзбагачалася псіхалагічным аналізам, выпрацоўвала шматгранны і аналітычны стыль, які найбольш поўна перадаваў глыбіню і супярэчлівасць жыццёвых працэсаў. Сёння ж уласна паэтычная проза непазбежна выявіць сваю стылявую абмежаванасць. Так здарылася з раманам І. Пташнікава.

А. Адамовіч адзначае добрыя бакі рамана: багацце мовы, мастацкае адчуванне жыццёвага матэрыялу, добрае веданне вёскі, назіральнасць. Твор сведчыць аб таленавітасці аўтара, аб яго творчых пошуках. Але раману ўсё ж не стае глыбіні, якая абавязковая для буйнай рэчы. Мала роздуму аб жыцці ў герояў твора, не адчуваецца гэтага роздуму і ў аўтара. Праблемы, пастаўленыя ў рамане, не сталі праблемамі.

У асноўным думку А. Адамовіча падтрымаў І. Шамякін. Ён бачыць у аўтара жаданне стварыць настрой, апаэтызаваць прыроду і чалавека. Гэта добра, але, калі аўтар карыстаецца толькі аднымі паэтычнымі сродкамі, ствараецца ўражанне аднастайнасці, а сам твор гучыць на залішне высокай і часам фальшывай ноце. Трэба больш рэалістычнага глыбіннага паказу характараў і падзей.

У рамане многа цікавага, добра перададзена атмасфера сучаснай вёскі, многія старонкі напісаны з сапраўдным майстэрствам.

З А. Адамовічам і І. Шамякіным не згадзіўся А. Асіпенка, які лічыць, што І. Пташнікаў па-новаму здолеў выкарыстаць магчымасці рамана як жанра. Ёсць у яго і свой погляд на канфлікт у літаратурным плане, па-свойму паказана і жыццё вёскі. Разам з тым, некаторым персанажам твора не стае жывой чалавечай характэрнасці, героі часам падобны адзін да аднаго.

Вельмі слушна гаварыў пра новы твор Т. Хадкевіч, на думку якога раман заслугоўвае станоўчай ацэнкі. Недахопы ж твора ў тым, што пачуццё іншы раз пераважае над мастацкай логікай, многа ёсць паўтарэнняў, апісальніцтва. Мала запамінальных, яркіх вобразаў, людзі як бы тонуць у эмоцыях. У мове заўважаецца мудрагелістасць.

М. Аўрамчык і А. Бажко, не спыняючыся на характарыстыцы ўсяго твора, гаварылі аб веданні аўтарам народнай мовы. На іх думку, дыялектнае слова заканамернае там, дзе яно дапамагае стварыць адпаведны каларыт, дзе яно да месца. Трэба змагацца за чысціню мовы, але і нельга збядняць, аблітаратурваць яе.

У сваю чаргу Р. Сабаленка зазначае, што раман І. Пташнікава дае цікавы матэрыял для гаворкі аб мове літаратурнага твора. Нельга не бачыць у аўтара любві да народнага слова, але і нельга апраўдаць моўнае манернічанне. У творы не відаць розніцы паміж мовай аўтара і мовай персанажаў. Уважлівае чытанне ранейшых твораў І. Пташнікава наводзіць на думку, што ён у рамане адыйшоў ад рэалістычнага, глыбокага паказу людзей, занядбаў мастацкай прастатой і яснасцю.

За гэтую ж тэндэнцыю крытыкавалі новы раман П. Пестрак, М. Ваданосаў. В. Адамчык лічыць неапраўданым залішне частае ўжыванне ў творы кароткай, усечанай фразы.

На думку Я. Скрыгана, твор не пакідае важкага, глыбокага ўражання. У мастацкай манеры аўтара многа штучнага, мудрагелістага. Мастацтва ў тым, каб найбольш сказаць чытачу, а не старацца абавязкова здзівіць яго майстэрствам. У Пташнікава за мовай не адчуваецца твора, відаць няўменне скампанаваць, адабраць матэрыял. Лексіка, — гаворыць Я. Скрыган, — яшчэ не мова. Важна не столькі слова, колькі тое, як пастаўлена яно.

Аўтар рамана І. Пташнікаў падзякаваў за выказаныя думкі і заўвагі аб творы, сказаў, што яны дапамогуць яму ў далейшай творчай працы.

НЕ ЗАБУДЗЕМ, НЕ ДАРУЕМ!

Усё часцей і часцей наша цэнтральная прэса паведамляе пра ганебныя планы заходнегерманскіх рэваншыстаў. 13 лістапада 1960 г. «Известия» паведамілі пра новыя факты злачынстваў вядомага фашысцкага галаварэза Адольфа Хойзінгера, які разам працаваў з мацёрымі прадстаўнікамі гітлераўскага генералітэта Кейтэлем, Манштэйнам, Гудэрыянам і інш. Пра іх злачынствы ведае ўвесь свет.

А ў ЗША знайшліся такія «дзеячы», якія генерала Хойзінгера нават узнагародзілі адным з вышэйшых ардэноў Злучаных Штатаў за «заслугі па стварэнню бундэсвера».

Што і казаць. Заслугі! Перад фашысцкімі людаедамі!

Цяпер усяму свету сталі вядомыя шматлікія факты, якія пераканальна сведчаць, што па загадах злачынцы Хойзінгера гітлераўцы нямала патапілі ў крыві савецкіх людзей і ў нас на Беларусі.

Сёння мы друкуем нататкі персанальнага пенсіянера В. Стальнова. Гэта яшчэ адзін напамінак пра тыя жахлівыя злачынствы, якія рабілі на нашай савецкай зямлі фашысцкія нягоднікі.

Гэта было на Барысаўшчыне.

Трэція суткі Віця сядзеў у склепе. Ён увесь час упрошваў сваіх малодшых братоў Броньку, Пецю і сястрычку Ядзю не плакаць, не баяцца.

— Немцаў прагоняць, — гаварыў ён, — не будзе страляніны, вернецца мама з Манькаю і мы пойдзем у хату, пад'ядзім, паспім спакойна. А потым... Потым скончыцца вайна. Прыйдзе тата...

Выпаўз Віця са склепа на двор і сам не зразумеў — раніца была ці вечар. Надвор'е пахмурнае, мокрае. У паветры пахла гарэлым дымам.

Ён азірнуўся наўкола. Нікога не відаць. Выбухі бомбаў і снарадаў чуліся ўсё далей і далей за Беразіной, на ўсходзе.

Ціха, як у чужым садзе, то на кукішках, то прыгнуўшыся, Віця прашмыгнуў да брамкі. Прыадчыніў яе. На вуліцы ні душы. Тады ён хуценька перабег у суседні двор. Пастукаў у акно — ніхто не адгукнуўся.

— Значыць, у склепе, — падумаў ён і падаўся ў канец двара Юшкевічаў, да гумна. Але з-за суседняга плоту раптам пачуўся вокліч:

— Хальт!

Віця прыпаў да зямлі, каб крадком вярнуцца ў свой склеп. Але было позна — ззаду за каўнер учапілася чыясьці бязлітасная рука.

— А, рус хлапчына, — і Віця ўбачыў перад сабой гітлераўца.

— Пусціце мяне, — заплакаў Віця. — Пусціце, я дадому пайду.

— Да каменданта!..—роў гітлеравец, штурхаючы ў спіну хлопчыка.

* * *

Крык Віці пачулі ў склепе Юшкевічаў. Міша адразу пазнаў голас свайго любімага таварыша. Зусім нядаўна яны разам корпаліся ў пяску, гулялі ў каменьчыкі, будавалі і пускалі па вадзе дзіцячыя параходы, выразалі з паперы самалёты. Зусім нядаўна яны скончылі другі клас пачатковай школы.

— Мама, хутчэй бяжы, — занепакоіўся Міша, — мамачка, бяжы. Немец схапіў Віцю і пацягнуў на вуліцу. Давай, разам пабяжым, папросім. Ён да нас ішоў... мамачка...

Надзея Сямёнаўна Юшкевіч любіла Віцю, як свайго роднага сына. Падбегшы да варот, яна спынілася і доўга ўглядалася ў той бок, куды павалок немец хлопчыка, доўга ўслухоўвалася ў яго знаёмы голас. Яна ведала, што выходзіць на вуліцу пасля дзевяці гадзін вечара забаронена, што па загаду нямецкага камандавання патрулі будуць страляць у прахожых без папярэджання.

Непрыкметна падыйшоў да варот і Міша.

— Мамачка, — зашаптаў ён, — скажы, у чым вінаваты Віця? Ён жа хлеба да нас ішоў прасіць.

Надзея Сямёнаўна маўчала. Яна не ведала, што адказаць сыну.

* * *

— Дзе мама, дзе Віця? — з плачам пыталася Ядзя ў Броњкі.

— Аба (гэта значыць — хлеба),— прасіў круглатвары, з чорнымі кучаравымі валасамі трохгадовы Пеця.

— Ядзечка, перастань, — унімаў Бронька,—не плач, не палохай Пецьку. Хутка ўсе прыйдуць. Віця прынясе хлеба, вадзічкі. Маму адпусцяць.

Але малыя не сціхалі. Ім было страшна, хацелася есці. Яны не ведалі, што рабіць без маці, якую яшчэ ўчора ўвечары павялі немцы ў камендатуру, нават не паглядзелі, што на руках у яе груднае двухмесячнае дзіця.

Праходзіла гадзіна, другая. Віця не вяртаўся. Бронька не стрымаўся і таксама заплакаў.

— Мама! Віцечка! — усхліпваў ён жаласна, не ведаючы пра тое, што Віця ўжо апынуўся там жа, дзе і іх маці Стэфа Тодараўна — у нямецкай палявой камендатуры, якая часова спынілася ў вёсцы Крушына.

* * *

Віця стаяў акрываўлены, твар у сініяках.

— Нікуды я не ўцякаў, — гаварыў ён, задыхаючыся ад слёз, ад крыўды, — і што хадзіць нельга па вуліцы — таксама не ведаў...

Гітлераўскі кат, які прывёў Віцю ў камендатуру, біў выспяткам хлопчыка ў спіну.

— Усе яны прыкідваюцца нязнайкамі, — крычаў камендант.

— Як тваё імя? — дапытваўся памочнік каменданта — тоўсты рыжы немец.

— Віця, — адказаў хлопчык.

— А прозвішча?

— Шахно.

— Як? Шахно! — зашыпеў камендант. — Дык гэта ж сын партызана, гэта ж вылюдак той самай, якая сядзіць у нас. Як бацьку завуць?

— Нічога больш не скажу, — рашуча адказаў Віця. — Рабіце, што хочаце, нічога не скажу.

— Паглядзім, што ты заўтра скажаш, — пагразіў гітлеравец.

— У халодную! — скамандаваў рыжы, — туды ж, дзе і яна. Няхай намілуюцца адзін адным да раніцы. А заўтра абодвух на шыбеніцу.

— Чуеш, рус хлапчук! — лісліва сказаў кат, які прывёў Віцю. — Падумай над сваім лёсам, падумай!..

Але Віця маўчаў. Ён ішоў за краты, дзе, як прыйшлі фашысты ў Крушыну, за адзін тыдзень замучаны дзесяткі сумленных, ні ў чым не вінаватых савецкіх людзей, дзе другія суткі ірвала на сабе валасы маці Віці— Стэфа Тодараўна Шахно, дзе немым голасам крычала самая маленькая сястра Віці — двухмесячная Маня.

* * *

Змучаны, знясілены Віця паваліўся за парогам каземата. Ён не чуў, як за ім немец зачыніў дзверы, не чуў і не бачыў той страшэннай хвіліны, калі маці пазнала сына, калі яна ў роспачы закрычала.

Стэфу Тодараўну супакойвалі 65-гадовы Захар Сільвестравіч Заяц і 13-гадовая Лідзія Клімашонак. Яны сядзелі ў камендатуры чацвёртыя суткі.

— Пакінь галасіць, Стэфа, —гаварыў стары, — што будзе, тое будзе... Глядзі лепш Маньку, можа, выжыве...

Ліда не зводзіла вачэй з Віці, яна бачыла, як ён калаціўся ад холаду, моцна туліўся да каленяў маці. Яна прыхілілася да яго і сказала:

— Віцечка, табе баліць...

— Не,—адказваў ён. —Мне шкада Броњкі, Ядзі, Пеці, Манькі, мне крыўдна.

У тую ноч Маня памерла на руках у маці за некалькі хвілін да выкліку арыштаваных на допыт. Але Стэфа ўсё яшчэ моцна туліла яе маленькае, ужо халоднае цельца да сваіх грудзей.

Рыжы немец хадзіў па кабінеце і злосна гаварыў:

— Скажаш, дзе партызаны, дзе твая муж?

— Нічога я не ведаю, — адказвала Стэфа. — Не ведаю, не ведаю!..

— Ты таксама нічога не ведай? —

(Заканчэнне на 4-й стар.)

«Карасін», або няздатныя перакладчыкі

Дзеці засвойваюць літаратурную мову ў школе пад уздзеяннем мовы самога настаўніка, вывучэння граматыкі роднай мовы, падручнікаў і пазакласнага чытання.

І, можа, самы вялікі аўтарытэт для дзяцей—падручнік, гэтая настольная кніга школьніка, яго першая энцыклапедыя. Менавіта падручнік у першую чаргу ўзбагачае дзіцячы лексікон.

Таму мова падручнікаў павінна быць бездакорнай—выразнай, чыстай. Гэтая бясспрэчная думка, як ні дзіўна, часта парушаецца ў кнігах, выдадзеных Вучэбна-педагагічным выдавецтвам БССР.

Падручнікі для пачатковай школы выдання 1959 г. пярэсцяць моўнымі хібамі. У тэксты іх без усялякае патрэбы ўводзяцца іншамоўныя словы, некаторыя нават у скажоным выглядзе, як, напрыклад, «карасін» («керосин»).

У падручніку «Беларуская мова. Граматыка, правапіс і развіццё мовы» для трэцяга класа аўтары-складальнікі Шапялевіч і Севярнёва без патрэбы перанасычаюць тэксты запазычанымі словамі. Тое ж і ў «Арыфметыцы»—падручніку для чацвёртага класа (аўтары арыгінала Пчолка А. С. і Поляк Г. Б., выданне пятае з чацвёртага рускага, рэдактар Кімбар Б. А.).

Вось як пададзены тэксты задач у гэтым падручніку: «...ад Зямлі да Луны—трыста восемдзесят чатыры тысячы кіламетраў» (стар. 14); «трактарыст узараў 17 га і зрасходаваў 323 кг. карасіну, ...калі 1 кг. карасіну каштуе 45 кап...» (стар. 50); «...рабочыя прымянілі новы спосаб разгрузкі...» (стар. 112); «у дзвюх бутэльках 1 л. сланечнікавага масла» (стар. 128); «...а астатнія крупы былі грэчневыя» (стар. 131); «юннаты сабралі з доследнага ўчастка 1000 пачаткаў кукурузы» (стар. 143); «падлічыць расходы, звязаныя з прадстаячай экскурсіяй» (стар. 153). Або, напрыклад, скарыстаны словы: «пахаць», «ёмкасць», «вісакосны», «накачаць» (вады), «пшано», «нячотны» і інш.

Аўтар перакладу і рэдактар не мелі права выключаць з ужытку беларускія словы і словазлучэнні «Месяц», «газа», «ужыць», «алей», «грэцкія», «катахі», «якая мае адбыцца», «ворная зямля», «ёмістасць», «высакосны», «напампаваць», «проса», «няцотны», якія ўжываюцца ў народнай гутарковай і ў літаратурнай мовах спрадвечна.

Што і казаць, адлегласць ад Зямлі да Месяца велічэзная, але ж яна не малая і паміж маленькім чытачом і рэдактарамі Вучэбна-педагагічнага выдавецтва.

С. ДРАЗДОЎСКІ.

ПА СЛЯДАХ НАШЫХ ВЫСТУПЛЕННЯЎ

«НАРАЧАНСКІЯ НАТАТКІ»

У 83 нумары нашай газеты за мінулы год пад такой назвай быў змешчан артыкул Ул. Варно.

Рэдакцыя атрымала ад Упраўлення рыбнай прамысловасці Саўнаргаса БССР наступнае пісьмо—адказ на пытанні, закранутыя ў газеце:

Артыкул Ул. Варно «Нарачанскія нататкі», надрукаваны ў газеце «Літаратура і мастацтва» за 21/X-1960 г., абмяркоўваўся на вытворчай нарадзе супрацоўнікаў Беларускага навукова-даследчага інстытута рыбнай гаспадаркі.

Крытычныя матэрыялы артыкула прымусілі яшчэ раз вярнуцца да пытання аднаўлення рыбных запасаў і арганізацыі рыбаздабывальнага промысла на возеры Нарач і ўсіх азёрах Нарачанскага рыбзавода.

Адначасова артыкул дапамог выкрыць недахопы ў арганізацыі правядзення навуковымі супрацоўнікамі работ па тэмах. Дырэкцыя інстытута прымае захады да ўзмацнення кантролю за работай навуковых супрацоўнікаў.

Сыравінныя запасы возера Нарач, як і адзначаецца ў артыкуле, — невялікія. Але праведзена ўжо значная работа па аднаўленню каштоўных відаў рыбы. З 1950 г. да сучаснага моманту ў возера Нарач пасаджана малявак: вугра—1 724,7 тысячы штук, рыпуса — 408,4, рапушкі — 1920, шчупака — 2150, сіга — 313,1, вытворнікаў ляшча — 1763.

Усяго ж за гэты перыяд у азёры Нарачанскага рыбзавода пасаджана больш за 35 мільёнаў штук малявак і вытворнікаў каштоўных відаў рыбы. У асобныя гады накладалася забарона на лоўлю каштоўных відаў рыбы ў перыяд нерасту, што таксама спрыяла аднаўленню яе колькасці. У будучым работа па павелічэнню рыбных запасаў пашыраецца.

Па пытанню пабудовы рацыянальнай рыбнай гаспадаркі на азёрах праведзена выязная сесія вучонага савета Беларускага навукова-даследчага інстытута рыбнай гаспадаркі на Нарачанскім рыбзаводзе.

ЛІТАРАТУРНЫ АГЛЯД

Кнігу напісаў рабочы

Звычайнай і заканамернай з'явай лічыцца ў нас, калі выдавецтвы выпускаюць кніжкі не пісьменнікаў, не журналістаў, а менавіта людзей працы — калгаснікаў, рабочых.

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшла кніжка нарысаў майстра трактарнага завода Аляксандра Казлова **«У нас на трактарным»**. Нарысы А. Казлова можна было не раз бачыць на старонках газет, а цяпер, сабраныя ў асобную кніжку, яны вынесены на суд як літаратурнай, так і рабочай аўдыторый.

Кніжка невялікая, у ёй усяго тры нарысы. Пра многае хацеў расказаць чытачу А. Казлоў: пра моцную рабочую дружбу, якая дапамагае пераадольваць памылкі і заблуджэнні маладосці, шукаць і знаходзіць сваё месца ў жыцці; пра передавікоў вытворчасці, людзей неспакойных, дапытлівых; пра ўсіх тых, хто знаходзіцца на пярэднім краі — на працоўных рубяжах сямігодкі.

«Яму паверылі...» — гэта нарыс аб выхаванні, аб тым вялікім уплыве, які аказвае працоўны калектыў на чалавека. Гады тры назад прыйшоў на завод зусім малады хлопец. Дакладней кажучы, прыйшоў не сам, а прывяла яго старэйшая сястра. Мікалая Самовіча прынялі ў цэх. Не ўсё ладзілася ў яго на рабоце спачатку. Прайшоў перыяд вучнёўства, і Мікалай «...непрыкметна для нас рос і мужнеў на рабоце, паступіў у вячэрнюю школу, стаў часта заходзіць у тэхнічную бібліятэку». І раптам юнак змяніўся: пазбягаў сяброў, не адказваў на жарты, але нікому не прызнаўся, што з ім здарылася. Аднойчы ў прахадной яго затрымалі з дэталлю ад трактара. Майстар пагаварыў з ім па душах, і больш аб гэтым выпадку не ўспаміналі. У канцы нарыса мы бачым Мікалая пераможцам: ён выдатна справіўся з адказным і важным заданнем. «Для Мікалая Самовіча гэта быў своеасаблівы экзамен на атэстат сталасці»,— заключае аўтар.

Напісан нарыс няроўна. Побач з добрымі мастацкімі старонкамі нечакана сустракаюцца кавалкі, запоўненыя інфармацыйнай сухамяцінай. «Прайшоў год. Усё ішло па-ранейшаму. Мікалай вырас, многаму навучыўся», — так абыякава канстатуе аўтар адзін з важнейшых пераломных момантаў у жыцці Мікалая, калі юнак стаяў на раздарожжы. Чытача цікавіць, як менавіта Мікалай вырас, чаму навучыўся за гэты час. Выпадак з украдзенай дэталлю таксама прымушае чытача толькі здагадвацца, што на самай справе здарылася з Мікалаем. Тэкст нарыса на гэтае пытанне не дае яснага адказу. Аўтарская думка слізгае па паверхні фактаў і падзей, не паглыбляючыся ў складаную і часамі супярэчлівую сутнасць іх.

Неспакойная душа ў фрэзероўшчыка Яўгенія Андрэйчыка (нарыс «На пярэднім краі»). Шлях пошукаў і вынаходстваў — шлях цяжкі. Тут бываюць зрывы і няўдачы, але галоўнае, што падкрэслівае аўтар у характары Андрэйчыка, — пастаянныя пошукі, творчая думка.

А. Казлоў адзначае, што ў жыццёвым шляху, пошуках і творчых перамогах Яўгенія Андрэйчыка няма нічога выключнага, гэта тыповы шлях передавога савецкага рабочага.

Можна пачуць іншы раз папрокі нарысістам за залішнюю «літаратурнасць» нарысаў. Нарысы А. Казлова пазбаўлены гэтага, аўтар не прыпісвае нічога сваім героям, ён перанёс іх у сваю кніжку такімі, якімі бачыў у штодзённай працы. Але ўсё ж у мастацкіх адносінах нарысы А. Казлова маюць некалькі слабых бакоў, і самы істотны з іх—мова. Тэхніцызмы — вось чым перагружаны ўсе нарысы кніжкі. Не збіраючыся адмаўляць тэхнічную тэрміналогію ў нарысах (вядома, там, дзе яна дарэчы), зазначым, што аўтар павінен так пісаць аб тэхнічных і вытворчых працэсах, каб яго разумелі не толькі спецыялісты, а і ўсе чытачы. У кніжцы А. Казлова, на жаль, ёсць цэлыя кавалкі і сказы, якіх без тэхнічнага слоўніка не зразумееш. Вось прыклады: «Для фрэзероўкі канаўкі свердла рукаятку дзялільнай галоўкі трэба павярнуць дваццаць разоў» («На пярэднім краі»); «Калі на адным з участкаў быў зманціраван працяжны станок для рэфлення нажоў да наборных фрэз...» Або: «Група тэхнолагаў і майстроў прапанавала перайсці на станочную накатку разьбы метчыкаў». (Два апошнія прыклады з нарыса «Шчаслівай табе дарогі, Аляксандр!»).

Не стае нарысам аб'ёмнасці, г. зн. асяроддзя, атмасферы працоўнага калектыву. На першым плане ў іх асоба героя, а астатнія, увесь працоўны калектыў, толькі цьмяны і невыразны фон. У нарысе «На пярэднім краі» фрэзероўшчык Андрэйчык адзін б'ецца вельмі доўга над сваім вынаходніцтвам, нібыта цэх зусім не зацікаўлены ў яго вынаходніцтве. У нарысе «Шчаслівай табе дарогі, Аляксандр!» аўтар канцэнтруе ўвагу чытача на працоўнай дзейнасці брыгады слесараў. Брыгадзір у нарысе ёсць, а вось самой брыгады нябачна. Могуць папракнуць: кніжку ж напісаў рабочы, а не пісьменнік, не журналіст. Хіба можна пры такой акалічнасці прад'яўляць да яе высокія мастацкія патрабаванні? Можна! Бо на вокладцы кнігі стаіць слова: «Нарысы». А яны не павінны быць простай карэспандэнцыяй.

Л.ВІХОЦКІ.

Роздум педагога

Некалькі год таму назад у часопісе «Полымя» з'явіліся школьныя нататкі Рыгора Рэлеса «Пра тое, чаго не ведаюць вучні». За гэты параўнаўча невялікі тэрмін адбыліся вялікія змены ў школе. Калі ў той час праблема палітэхнізацыі, па сутнасці, была яшчэ тэарэтычнай, дык цяпер зроблены значныя крокі ў практычным ажыццяўленні яе, у збліжэнні школы з вытворчасцю. Вядома, і зараз ёсць пэўныя цяжкасці ў гэтай складанай справе. Аднак несумненна тое, што вучань павінен атрымаць у школе практычныя навыкі, каб быць развітым усебакова і выхаваным сапраўдным савецкім чалавекам.

Але як гэтага дамагчыся? Як знайсці ключ да сэрца дзіцяці, якое лічыцца «цяжкім» і нават непапраўным? Гэтыя адвечныя і заўсёды новыя пытанні паўстаюць перад кожным, каму даручаецца пачэсная справа выхавання дзяцей. Тут не можа быць рэцэптаў, але вопыт другіх мае выключна важнае значэнне.

Не дзіўна, што Р. Рэлес зноў звярнуўся да актуальнай тэмы ў **«Запісках майго калегі»**, у аснову якіх пакладзены нататкі папярэдніх год.

Герой нарыса — чалавек дапытлівы, шчыры. Ён адкрыта і праўдзіва гаворыць аб сваіх радасцях, няўдачах, ніколі ні ў чым не крывіць душой. Таму мы верым яму, таму ён карыстаецца аўтарытэтам сярод сваіх калег. І яшчэ. Гэта творца, настаўнік, якому не ўласцівы шаблон, казённыя адносіны да справы. Няспынныя пошукі новага — неад'емная рыса завуча Міхаіла Лявонавіча.

Добра перадае аўтар атмасферу школьнага жыцця. З сімпатыяй гаворыць ён пра настаўнікаў, якія творча падыходзяць да сваёй працы. Вось Ірына Мікалаеўна—зусім яшчэ маладая выкладчыца літаратуры. Але яна настойліва шукае новыя формы правядзення ўрока. Алена ж Аркадзьеўна — спрактыкаваны педагог, які добра ведае прадмет і методыку, аднак урокі яе праходзяць суха, нецікава, не абуджаюць думку вучняў. Выразна акрэслены і такі каларытны характар, як Ніна Сяргееўна — чалавек, якому не стае педагагічнага такту і які больш за ўсё паважае і любіць толькі сваю асобу.

З цікавасцю чытаеш старонкі аб тым, як у выніку ўпартай працы настаўнікам удаецца паставіць на правільны шлях «цяжкіх» вучняў — гультаёў, грубіянаў, тых, хто звязаўся з хуліганамі. Вельмі важна, што аб гэтым расказана не наогул, а паказваецца працэс барацьбы за вучня, карпатлівы, працяглы, складаны.

Сям'я і школа — гэтае пытанне таксама закранаецца ў кнізе. Калі дома захвальваць дзіця, настаўнікам даволі цяжка выправіць памылку бацькоў. Маці вучаніцы Лідачкі — абмежаваная жанчына, якая лічыць, што настаўнікам прыносіць асалоду крыўдзіць яе «дачушку». Яна ведае, што дачка спісала сачыненне; але замест таго, каб пераканаць яе, што ашукваць настаўніка нельга, маці бяжыць у школу і абвінавачвае настаўніцу, нібыта тая несправядліва занізіла ацэнку за пісьмовую работу. Трэба сказаць, што перавыхаванне дзяўчынкі выглядае ў запісках надзвычай паспешлівым.

Слабей напісаны, на нашу думку, змешчаныя ў кніжцы апавяданні. Гэта проста добрасумленны пераказ пэўных падзей, фактаў, якія недастаткова па-мастацку асэнсаваны.

Зразумела, у «Запісках майго калегі» гутарка ідзе толькі пра некаторыя праблемы шматграннага школьнага жыцця. Хочацца выказаць надзею, што пісьменнікі, журналісты, педагогі прадоўжаць у сваіх мастацкіх і публіцыстычных творах цікавую размову, узнятую Р. Рэлесам.

Ул. РУБІНСКІ.

Падручны партыі

Наш друк заўсёды быў і застаецца верным памочнікам партыі на ўсіх этапах камуністычнага будаўніцтва. Газеты і часопісы штодзённа нясуць у масы палымянае слова партыі, натхняюць працаўнікоў горада і вёскі на працоўныя подзвігі.

Асабліва ўзрасла роля нашага друку зараз, у перыяд разгорнутага будаўніцтва камуністычнага грамадства.

Пытанням удзелу друку ў камуністычным будаўніцтве ў апошнія гады прысвечана кніга В. Пыжкова **«Друк Беларусі ў барацьбе за выкананне гістарычных рашэнняў XXI з'езду КПСС»**, якая нядаўна выйшла ў Дзяржаўным выдавецтве БССР.

Як тая ці іншая газета асвятляе жыццё рэспублікі, як яна накіроўвае масы на выкананне рашэнняў з'езду, які вопыт прапагандысцкай, агітацыйнай і арганізатарскай работы нашага друку, якія станоўчыя і адмоўныя бакі дзейнасці нашых газет за пасляз'ездаўскі перыяд, — вось на такіх пытаннях спыніўся аўтар даследавання.

Кніга складаецца з некалькіх раздзелаў. У першым аўтар гаворыць аб вялікім гістарычным значэнні XXI з'езду КПСС, аб тым укладзе, які ён унёс у тэорыю марксісцка-ленінскай навукі. З'езд нацэліў партыю і ўвесь народ на будаўніцтва камуністычнага грамадства. Іменна пасля XXI з'езду ў нашым грамадстве з'явіліся такія цудоўныя парасткі будучыні, як спаборніцтва за званне ўдарнікаў і калектываў камуністычнай працы, як пачыны В. Гаганавай, Я. Чыжа, А. Віташкевіча, Ф. Алексяевіча, С. Ярашэвіча. На багатым фактычным матэрыяле паказвае аўтар тое станоўчае, што з'явілася ў практыцы нашага друку, расказвае, як газеты нашай рэспублікі змагаюцца за здзяйсненне велічных планаў будаўніцтва камуністычнага грамадства, як яны становяцца больш дзейснымі, баявымі, паўней адлюстроўваюць тое адметнае і значнае, што адбываецца ў гарадах і вёсках рэспублікі.

Багаты і змястоўны другі раздзел: «Людзі сямігодкі на старонках газет». Аўтар прааналізаваў багаты матэрыял рэспубліканскіх, абласных, многіх раённых і насценных газет і паказаў, як яны прапагандуюць рашэнні партыі, як агнём прынцыповай крытыкі змагаюцца за новае, передавое ва ўсіх галінах гаспадарчага, грамадска-палітычнага і культурнага жыцця.

У трэцім раздзеле аўтар прыводзіць цікавыя факты аб рабоце рэдакцый з аўтарскім актывам, спыняецца на некаторых асаблівасцях дзейнасці прэсы ў сучасных умовах, на тэмах і жанрах газетных матэрыялаў. Многа ўвагі звярнуў аўтар на паасобныя недахопы раённых і некаторых абласных газет з боку мовы і стылю, а таксама формы матэрыялаў.

Кніга В. Пыжкова, напісаная на багатым канкрэтным матэрыяле, несумненна з'явіцца карысным дапаможнікам не толькі для журналістаў, але і для ўсіх тых, хто цікавіцца гісторыяй беларускага друку.

М. МАРОШКА.

ШЧАСЛІВЫХ ГАСТРОЛЕЙ!

1961 год прафесіянальныя творчыя калектывы нашай рэспублікі пачынаюць новымі гастрольнымі паездкамі па гарадах і вёсках краіны.

Зусім нядаўна выступалі з канцэртамі беларускія цымбалісты на Урале і ў Сібіры. І вось Беларускі дзяржаўны народны аркестр зноў збіраецца ў дарогу.

Цяпер гэты вядомы калектыў напружана працуе пад кіраўніцтвам народнага артыста БССР І. Жыновіча, дырыжораў В. Барсава і Г. Алоўнікава. У аркестры праводзяцца рэпетыцыі па групах, адшліфоўваецца выканаўчае майстэрства аркестрантаў. Зрабіць трэба яшчэ вельмі многа, бо зусім мала часу засталося да пачатку гастролей.

Новыя творы беларускіх кампазітараў будуць перададзены па Усесаюзнаму радыё. У перадачы прагучаць 12 варыяцый Я. Цікоцкага на беларускую тэму, канцэрт І. Ронькіна для двух цымбал з аркестрам і «Музычная табакерка» В. Залатарова. Аркестр вязе на гастролі і новыя арыгінальныя аркестроўкі, перакладзеныя для аркестра (сюіта Кабалеўскага «Камедыянты», марш Пракоф'ева да оперы «Любоў да трох апельсінаў», «Святочная ўверцюра» Шастаковіча, «Вясельны дзень» Грыга і інш.), а таксама шмат беларускіх, рускіх народных песень, арый з опер, якія будуць спяваць у суправаджэнні аркестра салісты-вакалісты.

У студзені Народны аркестр пачынае гастролі ў Бабруйску, Гомелі, Оршы, Віцебску. Потым калектыў выступіць у гарадах Расійскай Федэрацыі — Уладзіміры, Іванаве, Яраслаўлі, Волагдзе, Туле, Курску, Бранску, Смаленску. У гэтых канцэртах прымуць удзел саліст Вялікага тэатра Саюза ССР народны артыст СССР Аляксей Іваноў і салістка Белдзяржфілармоніі Людміла Шубіна.

Вельмі адказнымі будуць канцэрты ў Ленінградзе і Маскве.

Самы малады ў рэспубліцы калектыў — Дзяржаўны ансамбль танца БССР ужо выехаў у сваю першую гастрольную паездку па Беларусі. Ён выступіць у Гомелі, Брэсце, Гродна, Лідзе, Шчучыне і іншых гарадах, пасля чаго накіруецца на гастролі па РСФСР.

У Ленінградзе пачаліся гастролі Беларускага ансамбля песні і танца. Гэты калектыў выступіць у Кіраве, Пермі, Свярдлоўску, Чалябінску, Уфе, Куйбышаве, Саратаве, Варонежы.

Праграма ансамбля абноўлена, папоўнена новымі беларускімі песнямі і танцамі.

Шчаслівых вам гастролей, сябры!

У Святланы **Аўрамчык**, самай маладой артысткі Народнага аркестра, будзе першая гастроль і першы канцэрт. Яна старанна рыхтуецца да гэтай паездкі. Дапамагае ёй дырыжор аркестра Глеб **Алоўнікаў**.

Тэкст і фота **М. Рубінштэйна.**

НЕ ЗАБУДЗЕМ, НЕ ДАРУЕМ!

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

звяртаўся рыжы да Віці, — таксама ківаеш галавою!..

І зноў паўтаралася ўчарашняе.

Камендант разыйшоўся да таго, што пусціў у ход спачатку бізун, а потым і шомпал. Гітлераўцы білі Стэфу Шахно, Віцю, Ліду, Захара Зайца. Рыжы немец вырваў з рук Стэфы мёртвае дзіця і выкінуў за акно.

— Сабакам на абед, — раз'юшана шыпеў ён, — усіх вас туды пакідаць, рус падла, рус свіння...

У Стэфы Тодараўны памутнелі вочы, яна пачала гаварыць незразумелыя словы. Жанчына вар'яцела. Фашысты выштурхнулі яе на вуліцу. Віцю і астатніх вязняў працягвалі катаваць.

Стрэл фашыста абарваў апошняе слова трынаццацігадовай дзяўчынкі Ліды. Пачуўся другі стрэл. Але Віця не чуў ніводнага. Не чуў ён і калі фашыст схапіў яго за адну нагу і пацягнуў на звалку пад павець. Толькі ноччу ён пачуў боль і паступова зразумеў, дзе знаходзіцца. Сцякаючы крывёю, Віця папоўз да агарода. А на досвітку яго знайшлі суседзі, занеслі ў зямлянку, дзе яшчэ жывыя былі яго маці, сястрычка Ядзя, браты Бронька і Пеця.

* * *

Пяты дзень вісяць на шыбеніцы ў вёсцы стары Захар Заяц і Ліда Клімашонак. Іх ужо расстраляных павесілі насупраць школьнага будынка і не здымаюць. Шукаюць змены...

І зноў у склепе стала ціха, ціха. Усе чакалі, што будзе: і Стэфа Тодараўна, якая ўжо крыху ачуняла, і цяжка хворы Віця, і Броня, Ядзя, Пеця, Міша, і суседка Надзея Сямёнаўна, і настаўніца з вёскі Чарнявіцы Алена Фёдараўна, якой пашанцавала ўцячы ад немцаў... Што прынясе ім раніца? Ніхто не ведаў.

— Уцякаць адсюль, — цвёрда сказала настаўніца, — уцякаць! Іншага выйсця няма. За два тыдні немцы забілі восем жанчын і старых, шэсць дзяцей — хлопчыкаў і дзяўчынак: Ліду Клімашонак, Лёню Іпалітава, Іру Малаву, Ніну і Косцю Антоненкавых, Ліду Цвірко, забралі ўвесь хлеб, жывёлу, знішчылі школу, хату-чытальню... Уцякаць! Уцякаць сёння ж, на світанку. Хворых на каляску, а самі пойдзем, пойдзем пакуль у вёску Гарэлы Астравок, там спакайней, там няма камендатуры і паліцэйскага ўчастка. Там усе свае, а потым далей.

— У лес, да партызан, да дзядзькі Язэпа, — дадаў Міша.

* * *

Мінуў год. Віця, Броня, Пеця, Ядзя, іх маці, як і іншыя жыхары іхняе вёскі, жывуць на новым месцы. За гэты час загоіліся Віцевы раны, сяк-так пачала хадзіць і працаваць яго маці. Але жыццё было пакутлівае, цяжкае. Над вёскай і ваколіцамі часта, як груганы, з'яўляліся фашысцкія самалёты, якія ляцелі на ўсход, да фронта. З Барысава ўсё часцей і часцей наязджалі карнікі і паліцэйскія.

— Штосьці новае рыхтуюць нам немцы, — дакладваў Віця на чарговым зборы сяброў.

Іншы раз дзеці збіраліся ў Віці і ўспаміналі, як шчасліва жылі яны пры Савецкай уладзе, якія цацкі і кніжкі былі ў іх, як арганізоўвалі піянерскія кастры, купаліся ў Беразіне, а на святы атрымлівалі падарункі ад школы, бацькоў, знаёмых.

І заўсёды пасля доўгіх прыемных успамінаў дружную гутарку сяброў перапыняў Віця:

— Нагаварыліся... Хопіць апетыты распальваць, — па-даросламу казаў ён. — Усё гэта было. А цяпер мы на каго падобны? Жабракі. Я не раз чуў, як настаўніца расказвала пра тое, якія жахі чыняць немцы ў Мінску, Барысаве, па ўсёй нашай Беларусі.

* * *

Дзеці не спалі ўсю ноч, часта выходзілі на двор, з трывогай пазіралі на паўднёвы захад, вяртаючыся ў хату, з трывогай гаварылі:

— Паглядзіце, якое зарава, якззяе ад яго Беразіна!

За дваццаць кіламетраў было відаць полымя пажару. Гарэлі вёскі Крушына і Чарнявіцы, падпаленыя нямецка-фашысцкімі акупантамі.

— Давайце ўцякаць і адсюль, — прапаноўваў Віця, — я ж казаў, у лес, да партызан, на ўсход, насустрач Чырвонай Арміі.

Пад раніцу ўсе сабраліся ў адно месца — на кватэру настаўніцы Алены Фёдараўны. Вырашылі пакінуць Гарэлы Астравок і пераправіцца цераз Беразіну ў густыя лясы.

Але ўцячы з вёскі нікому, за выключэннем дзевяцігадовага Сярожы Цвіркі, не ўдалося.

* * *

...Яшчэ ноччу нямецкія карнікі акружылі вёску Гарэлы Астравок, а раніцаю 7 студзеня 1943 года ўварваліся ў хаты. Чатырнаццацігадовага Колю Пятрэнку і дзесяцігадовага Андрушу Шахневіча, якія выпадкова аказаліся ў школе, фашысты звязалі, білі, калолі іголкамі, пяклі ім пяткі распаленым дротам, а потым... жывымі кінулі ў калодзеж.

Тых, хто ўцякаў, прыстрэльвалі, каго ўдавалася злавіць, кідалі ў калодзеж. Дзесяткі ні ў чым не вінаватых жанчын і дзяцей пакутлівай смерцю загінулі за некалькі гадзін.

Нямецкія карнікі спяшаліся. Адны выганялі жывёлу, другія вывозілі маёмасць калгаса і калгаснікаў, трэція збіралі тых, хто застаўся ў жывых, у школьны будынак.

...Віця разам з Мішам услед за цёцяй Надзяй увайшоў у перапоўнены людзьмі клас і сеў за парту, дзе нядаўна, вясною 1941 года, вучыліся вясёлыя, жыццярадасныя дзеці.

Раптам загудзеў, застагнаў школьны будынак. Запалалі дах, сцены. Застракаталі нямецкія аўтаматы і кулямёты па жанчынах і дзецях, якія вырываліся з агню...

* * *

— Не забудзем, не даруем!

Моцна сціснуўшы кулакі, не раз давалі клятву партызаны — бацька Віці, брат Ліды; байцы Чырвонай Арміі — бацька Мішы, дзядуля Толі.

— Не забудзем, не даруем! — гаварылі ўсе партызаны, камандзіры і чырвонаармейцы, якія пачулі расказ Сярожы Цвіркі, што цудам застаўся жывым, гаварылі ўсе, хто чытаў у савецкім друку акты, складзеныя партызанамі атрадаў імя Шчорса і «Бальшавік» аб тым, што ў вёсках Чарнявіцы, Крушына і Гарэлы Астравок нямецка-фашысцкія каты спалілі ўсе пабудовы, спалілі і забілі 58 мірных жыхароў, у тым ліку 23 дзяцей.

В. СТАЛЬНОЎ.

У Тэатры оперы і балету

Артысты Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балету завязалі дружбу з творчым калектывам Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балету Латышскай ССР. Пачалася дружба з абмену тэатральнымі афішамі. З Рыгі ў адрас беларускага тэатра рэгулярна прыходзяць афішы, якія паведамляюць аб рэпертуары тэатра, дзеючых асобах, новых пастаноўках.

Латышскія артысты цікавяцца беларускім рэпертуарам. Днямі ім высланы афішы і праграмы новай беларускай оперы «Калючая ружа».

* * *

У Вільнюсе адбылося выступленне маладой беларускай салісткі Л. Ганеставай. Яна прыняла ўдзел у спектаклі Літоўскага тэатра оперы «Дэман» А. Рубінштэйна, у якой выканала партыю Тамары.

* * *

Балетная група тэатра пачала рэпетыцыі балету «Казка аб мёртвай царэўне і сямі волатах». Пастаноўку ажыццяўляе заслужаны артыст РСФСР А. Андрэеў. У балеце прымуць удзел салісты Н. Давыдзенка, Л. Ражанава, В. Міронаў, І. Савельева, А. Карзянкова і інш.

У братнія рэспублікі

На гастролі ў Літоўскую ССР выехала канцэртная брыгада Беларускай дзяржаўнай філармоніі. У складзе брыгады вакалісты Т. Ванэцян, А. Самарадаў, канферансье Н. Зорын, артыст арыгінальнага жанра Г. Ермаловіч (палітсатыра ў малюнках) і інш.

Беларускія артысты выступяць у Панявежысе, Клайпедзе, Шауляі і іншых літоўскіх гарадах.

Пасля выступленняў у Літоўскай ССР канцэртная брыгада філармоніі выедзе ў Калінінградскую вобласць.

ПА САВЕЦКАЙ КРАІНЕ

ІРКУЦК. Каля трох год назад Студэнцкі тэатр мініяцюр паказаў першы спектакль. Тэатр быў створаны студэнтамі-камсамольцамі медыцынскага інстытута і дзяржаўнага ўніверсітэта. За гэты час самадзейныя артысты паказалі гледачам рад спектакляў. У кожным з іх выконваюцца сцэнічныя творы — мініяцюры, пародыі, скетчы, напісаныя мясцовымі аўтарамі. Выступленні Студэнцкага тэатра мініяцюр цёпла прымаюцца на прадпрыемствах, у калгасах і леспрамгасах вобласці.

Цяпер рыхтуецца да пастаноўкі новы эстрадны сатырычны агляд «Не трэба слёз» (аўтар Уладзімір Фясон).

На здымку (справа налева): студэнтка ўніверсітэта Людміла **Жыліна,** студэнт медыцынскага інстытута Анатоль **Рэзнікаў** і студэнтка ўніверсітэта Тамара **Дударава** рэпеціруюць скетч «У двары жылога дома».

Фота **А. Стужына.** Фотахроніка ТАСС.

А. МАКАЁНАК

Лявоніха на арбіце

Так называецца новая камедыя Андрэя Макаёнка, якую зараз рыхтуе да пастаноўкі Тэатр імя Я. Купалы. Друкуем урывак з п'есы.

А цяпер заглянем у размяшчэнне рагатага бастыёна, пабачым, што там дзеецца.

Двор Лявона зусім не нагадвае крэпасці, ці бастыёна. Тут няма ні масіўных парканаў з бярвення, ні глухога дашчанага плоту, ні калючага дроту, ні амбразур. Наадварот, усё тут зроблена з пэўным густам. Не дом, а торт, не дом, а казачны церамок. Светлыя вокны аздоблены светласінімі ажурнымі ліштвамі. Срэбрам ззяе цынкавы дах, а над вільчыкам — размаляваны пеўнік. Зіхаціць рознакаляровымі шкельцамі веранда. Перад верандай — кветнік, абнесены ўзорыстым плоцікам.

Двор чысты, акуратны, тоне ў яблыневым цвеце. Сапраўды — райскі куток. Не хапае толькі спеву херувімаў. Аднак гэта не такая ўжо вялікая бяда. Херувімаў нам заменіць Клава. Прыслухайцеся, як яна спявае! Ціхі, томны, грудны голас... Колькі нерастрачанай ласкі, колькі затоенай страсці абяцае яе чысты, малады голас.

«Чтоб на сердце была радость,
а душе хотелось петь,
ой, как надо, ой, как надо
друга милого иметь...»

Гэта не проста песня. Гэта душа Клавы млее ад жаданняў. Нават заняты сваёй гаспадаркай Лявон разумее гэта. Вось ён вынес кадушку з кормам для парасят, прыслухаўся, пастаяў.

ЛЯВОН. От, кошка... Мучыцца, бедная... *(Пайшоў у хлеў.)*

На двор заходзіць Максім.

МАКСІМ. Лявон! Дзе ты тут? *(Стукае ў акно.)* Лявон!

Лявон паказаўся з хлява.

ЛЯВОН. Ну што табе?

МАКСІМ. Ты чаму на сход не ідзеш? Цябе што — на шворцы цягнуць, ці ты чакаеш спецыяльных паслоў?

ЛЯВОН. Упраўлюся, прыду. Не гарыць жа там.

МАКСІМ. Глядзі... *(Пайшоў).*

ЛЯВОН. Во прыстаў, як п'яны да плоту. Прыду, чакай, а як жа... Ад цябе, чорта старога, усяго можна дачакацца. Ты мяне туды і пернікам не заманіш. *(Вяртаецца ў хлеў, цмокаючы парсюку.)*

За плотам, які аддзяляе суседку ад суседа, з'яўляецца Клава.

КЛАВА. Ляво-он! Лявон! А кыш, каб на вас коршун! Лявон!

ЛЯВОН *(выходзячы з хлява.)* Ну, а табе чаго?

КЛАВА. Ты што там сядзіш у хляве? Квактуху падмяніў хіба. Вунь паглядзі, куды твой певень курэй павёў? Гуркі дзяруць, перасяваць прыйдзецца.

Лявон бяжыць у агарод, зганяе курэй. Тыя з крыкам і шумам пакідаюць агарод. Лявон вяртаецца назад.

ЛЯВОН. От пражорлівыя, каб на іх немач! І кармлю ж іх, а яно як у трубу вылятае, усё-такі лезуць у гарод.

КЛАВА. Вітамінаў шукаюць. Ну, дык чуў навіну? Ці закорпаўся тут, у гародзе, што і свету белага не бачыш?

ЛЯВОН. Ды я тут да каровы ніяк прыступіцца не магу. Падаіць трэба, а яна не падпускае. Жонка недзе прапала. Ну, я ж ёй дам...

КЛАВА. Дык я пра жонку і кажу. Вось табе шчасце прываліла!

ЛЯВОН *(уздыхае).* Каля гэтага шчасця даўно трэба было б з папругаю пахадзіць! Ну, ды я дабяруся!

КЛАВА. Што ты, Лявон! Па-першае, жонку біць — усё роўна што па мяху з мукой: добрае вылятае, а вотруб'е астаецца. А па-другое, ты цяпер на яе нават цыкнуць не пасмееш.

ЛЯВОН. Што, што? Ды я ёй...

КЛАВА. Толькі што яе вылучылі кандыдатам у дэпутаты райсавета.

ЛЯВОН *(не верыць).* Што, што, што?

КЛАВА. Не верыш? Каб я з гэтага месца не сыйшла! Сам Глуздакоў праводзіў сход у пятай брыгадзе.

ЛЯВОН. Табе рабіць няма чаго, суседка, дык ты лясы точыш.

КЛАВА. Лявонка, чэснае слова!..

ЛЯВОН *(адыходзіць ад плоту).* Перастань! *(Мыкае карова ў хляве.)* Мне няма часу. Вунь карова заве.

Лявон так і не паверыў, пайшоў у хлеў. Яшчэ раз спрабуе даіць карову. На двор прыходзяць Глуздакоў, Цесакоў і Лушка. Глуздакоў з зайздрасцю аглядае дом і двор.

ЛУШКА. Заходзьце ў хату. Можа перакусіць хочаце, дык я зараз.

ГЛУЗДАКОЎ. Не, не, дзякую.

ЛУШКА. Вы пачакайце крыху, а я вуды знайду.

ГЛУЗДАКОЎ *(Цесакову).* А ты ідзі-тка чарвей пашукай.

ЛУШКА. Лявон вунь там, за хлявом, звычайна капае чарвей.

Цесакоў бярэ рыдлёўку і бляшанку, ідзе за хлеў.

Глуздакоў заходзіць у хату.

Раптам гром: з хлява ляціць вядро, а за ім выкочваецца і Лявон.

ЛЯВОН. Сволач! Паскуда! Бандыт, а не карова! *(Заўважыў Лушку.)* А-а, прыйшла! З'явілася? Ты што сабе думаеш, Лушка? Га? Прападаеш там, на ферме, ці чорт ведама дзе, гаспадарку закінула. Ты што гэта? Увесь гарод зарос, палоць трэба, а ты і вухам не вядзеш! Карова з поля прыйшла, нядоеная стаіць, мычыць. Хоць бы травы нажала... Ідзі, падой!

ЛУШКА. А сам?

ЛЯВОН. Не падпускае. Лашчыцца, руку ліжа, а за вымя ўзяцца — не даецца.

ЛУШКА. Саромеецца... Лявон! Дзе гэта твае вуды?

ЛЯВОН. Якія вуды?

ЛУШКА. Твае. Што рыбу вудзяць.

ЛЯВОН. Навошта яны табе?

ЛУШКА. Прыехаў Глуздакоў Мітрафан Сазонавіч.

ЛЯВОН *(незадаволена).* Выбраў жа час. Я зараз. Ідзі ў хату.

ЛУШКА. Не, Лявонка, ты не спяшайся. Я сама.

ЛЯВОН. Што сама?

ЛУШКА. На рыбалку з імі пайду.

ЛЯВОН. Што-о?! Карова нядоеная, гарод трэба палоць, а ты... жартуеш?

ЛУШКА. Я сур'ёзна. На рыбалку пайду я.

ЛЯВОН. Ты што? З глузду з'ехала?

ЛУШКА. Не, даражэнькі мой! Уз'ехала на глузд. Я колькі гадоў каровіным хвастом была спутана, горб гнула над лебядой. Цяпер — хопіць, даволі! Баста! Я зараблю на сябе. Я — на службе. Адслужыла, зарабіла, а цяпер, у вольны час, магу і парыбачыць.

ЛЯВОН. Далібог, яна таго... Ці жаночая гэта справа?

ЛУШКА. Хопіць на жонцы ездзіць! Карову падой, гарод прапалі, абед звары, парася пакармі, посуд прыбяры, бялізну памый, спаць вас пакладзі, ды каб не мулка было. І ў калгасе на рабоце не адставай — давай мінімум. Ды яшчэ і сваёй кароўцы посцілку травы з поля цягні, язык высалапіўшы! Не! Баста! Хопіць! Я максімум дам! А дома ты за мяне ўсё дагледзь. І спадніцу мне памый, і абед згатуй, і хлеб спячы, і гарод прапалі! А як ты думаў! Вось як пакаштуеш такога жыцця, як пабудзеш у маёй скуры, то і ты папросіш камунізма. А то за жончынай спадніцай табе цёпла, ёмка, утульна. Ты прыстасабіўся!

ЛЯВОН. Значыцца, я табе буду спадніцу мыць? Абед гатаваць? А ты што будзеш рабіць?

ЛУШКА. А тое, што ты рабіў дваццаць год... Пасля работы рыбу вудзіць, папяросай дыміць, у кіно хадзіць, кніжкі чытаць. Мяне ў дэпутаты вылучылі! Кіраваць буду такімі, як ты! Ленін як вучыў? Кожная кухарка павінна ўмець дзяржавай кіраваць. Дзяржавай! Ну, я пакуль што не дзяржавай, а ў раёне. А там падвучуся, глядзіш і...

ЛЯВОН *(з жахам).* Людзі добрыя! Што дзеецца на свеце? Навіна якая! Чулі? Мая Лушка выходзіць на арбіту! У космас ляціць! Трымайце яе! *(Успомніў.)* А-а!... Сон! Сон у руку! Вось да чаго сон прысніў... Які дурань цябе ў дэпутаты вылучае?

ЛУШКА. Не дурань, а сябра твой, рыбак Мітрафан Сазонавіч Глуздакоў.

Лявон пырскае ад смеху. Глядзіць на Лушку, абыходзіць яе кругом і зноў душыцца ад смеху.

ЛЯВОН. Які з цябе дэпутат? Ты ж умееш толькі масажыраваць вымя ў каровы. Ты ж двух слоў звязаць не можаш. Там жа выступаць трэба. Там жа разумныя людзі трэба.

ЛУШКА. Навучуся выступаць. Спачатку мне памогуць, напішуць мне, я і прачытаю... Як летась на нарадзе лепшых даярак. А там, глядзіш, як па маслу пойдзе. Навучуся! Кніжкі буду чытаць, газеты. Збуду з рук гарод свой, карову, печ табе перадам. Вунь колькі вольнага часу будзе! Чалавекам сябе адчую. А то не было калі пра сябе падумаць. Паспі, паеж і працуй, як вол, ад цямна да цямна. Не, мінулася! Усё! А пра такіх, як ты, што крывяцца на камунізм, я і без пісанага магу выступіць.

З хаты выходзіць Глуздакоў.

ЛЯВОН *(грозна).* Выганю вон! Мне такая хадзяйка не трэба!

ЛУШКА. Ой, спужаў! Я і сама пайду! К зяцю пайду.

ГЛУЗДАКОЎ. Лявон! Ты што гэта?

ЛЯВОН. А-а, Мітрафан Сазонавіч!.. Што вы нарабілі?

ГЛУЗДАКОЎ. А што такое?

ЛЯВОН. Каго вы ў дэпутаты вылучылі?

ГЛУЗДАКОЎ. Жонку тваю. А ты што? Недавольны?

ЛЯВОН *(хапаецца за галаву).* Што вы натварылі?!

ГЛУЗДАКОЎ. Дзівак чалавек...

ЛЯВОН. Хто вас прасіў? Хто вам пад'ялдыкнуў?

ЛУШКА. Бач, як ён курчыцца... Ах ты, целяпень!..

ГЛУЗДАКОЎ. А ты думаеш, што лепей было б зяцю?

ЛЯВОН. Пачакайце, яна вам яшчэ пакажа сябе! Зяць жа перад ёй — ягнё. На сваю галаву прыдумалі гэта... і на маю... Бокам вылезе вам гэты дэпутат.

Прыходзіць Цесакоў.

ЛУШКА. А-а, пачуў маю сілу?..

ЦЕСАКОЎ. Мітрафан Сазонавіч! Вось вам чарвячкі. Ды такія сытыя, хоць сам глытай...

ГЛУЗДАКОЎ. Дзякую, Пал Палыч! А цяпер ідзі рыхтуй мой перадвыбарчы сход. Збяруцца — мяне паклічаш. Я тут буду, каля вірка, пасяджу гадзінку.

ЦЕСАКОЎ. Слухаю. *(Выходзіць).*

ГЛУЗДАКОЎ. А вам я параю: не спрачайцеся! Не лайцеся! А ты, Лявон, цяпер улічы: яна дзяржаўны чалавек. Не варта каля яе шум, тарарам падымаць. *(Бярэ вуды, выходзіць).*

ЛЯВОН *(калі Глуздакоў вышаў).* Не, Мітрафан Сазонавіч, сам навары салёнага, сам і з'ясі, і сам жа на ваду гаўкаць будзеш...

Лушка заўважыла каля веранды кнігу, якую, відаць, пакінула Соня, узяла яе, села на лаўачку і дэманстратыўна чытае. Лявон ходзіць каля яе і паглядае, як кот на гарачую кашу.

ЛЯВОН. Ты чаго сядзіш?

ЛУШКА. Кніжку чытаю. Флобер, «Мадам Бовары».

ЛЯВОН. Карова стаіць нядоеная, а яна кніжку чытае!

ЛУШКА. Не перашкаджай, чуеш! *(Чытае.)*

ЛЯВОН. Ды ты... Ты што гэта, канцы канцоў?! Ці, можа, хочаш, каб я...

ЛУШКА. Я хачу, каб ты не перашкаджаў мне. Я культуру павышаю.

ЛЯВОН *(крычыць).* Лушка! Не даводзь мяне!..

ЛУШКА. Ну, калі так... *(Забірае апошнія вудачкі і выходзіць з двара.)*

ЛЯВОН. Ты куды?

ЛУШКА. Ты ж мяне прагнаў. К зяцю пайду. У зяця жыць буду!

ЛЯВОН. Куды вуды бярэш?

ЛУШКА. Усё роўна яны табе не спатрэбяцца. Не будзе часу імі займацца.

Лушка пайшла з двара, узяўшы з сабой вуды.

ЛЯВОН. Што ж гэта робіцца? Што ж гэта дзеецца? Як жа цяпер жыць? Што яны са мною робяць? *(Ледзь не плача.)*

Клава даўно ўжо сачыла за падзеямі на суседнім двары. І ў той момант, калі Лявон прыйшоў у адчай, Клава рашуча выломвае ў плоце дошку і пераступае граніцу з яўна агрэсіўнымі намерамі.

КЛАВА *(спагадліва, ласкава).* Лявон, Лявонка!.. Бедны мой... Супакойся ты... *(Абдымае яго, лашчыць.)* Ну што ж ты? Не бядуй. Пайшла? Кінула?

ЛЯВОН. Пайшла.

КЛАВА. Ну і хай ідзе. Скацеркай дарога. Без яе абыйдземся. Як-небудзь пражывем. У крыўдзе не будзеш.

ЛЯВОН. Ці ж я толькі для сябе стараўся? Ты паглядзі: і дом, як лялька, і веранда, і кветнік... А садок? А пчолкі? Кароўка, два кабанчыкі, курачкі, гусачкі... Двор — поўны караб... Усё сваё, усё сваімі рукамі. А яна? На што ж яна спакусілася?

КЛАВА. На каго? На рыбалку ёй захацелася. З кім? У яго ж парахня сыплецца... Ці ж гэта мужчына?

ЛЯВОН *(пра сваё).* Гэта ж паглядзі толькі: жыві, як сыр у масле. Чаго ёй не хапае? Чым яна недаволька?

КЛАВА. Лявонка, дарагі мой! Ці ў гэтым шчасце? Павер мне, грэшнай. *(Пагардліва).* Курачкі, гусачкі, пчолкі, кароўка... Ну, колькі ўсяго гэтага чалавеку трэба? Ці ты ўсіх сваіх парсючкоў ды курачак, гусакоў ды гусачак з'ясі? Ці так ужо табе многа трэба таго малака?

ЛЯВОН. Прадам!

КЛАВА. Ну, прадасі, Лявон. А грошы ў панчоху?

ЛЯВОН. Чаму ў панчоху? Касцюмы куплю, паліто з каракулем! Марожанае есці буду, а цукеркамі закусваць!..

КЛАВА. Ну, наб'еш ты сабе жывот салодкім, а ён забаліць. Якая ж радасць ад таго?

ЛЯВОН. Хачу! Хачу соладка жыць!

КЛАВА. Ці ж у гэтым салодкае жыццё? І я некалі так думала. Прывязала сябе да гарода, да кароўкі... Рукі былі, як граблі, ногі брудныя ад гною... А мужык мой і кінуў мяне, знайшоў чысцейшую... А мне ж толькі трыццаць пяць гадкоў... Эх, і плюнула я на ўсё гэта і кароўку завяла на ферму. І гарод аддам. Папрацую ў меру, пагуляю ўдоваль. Вальней дыхаць стала. І табе раю: не трымайся ты за гэту жыўнасць. Не траць, куме, часу!

ЛЯВОН. Дык і ты за тое самае?

КЛАВА. Лявонка! Любы! Ярунда ўсё гэта.

ЛЯВОН. Ярунда? А што не ярунда? А?

КЛАВА *(чуллíва).* Ласка!.. Любоў! Лявон, Лявон! Якая гэта сіла — ласка ды любоў! *(Пагардліва).* Ну што тая вадародная бомба? Пусцяковіна!

ЛЯВОН. Лухта гэта ўсё — твая любоў ды ласка.

КЛАВА. Не, не лухта! Ты проста не бачыў гэтага ад сваёй Лушкі.

ЛЯВОН. Бачыў! Лухта!

КЛАВА. Не такая, відаць, табе жонка трэба. *(Падумаўшы).* А можа ты, як мужчына... не ўтрымаў яе?

ЛЯВОН *(не так зразумеў).* Відаць, правільна. Не трымаў у руках.

КЛАВА *(усміхнулася).* Ну, нічога... Паглядзім. Не бядуй, Лявон! Ты яшчэ не стары. Колькі табе?

ЛЯВОН *(падміргвае).* Сорак два.

КЛАВА. У-у, самы цымус! Без догляду ты жыў. Жонка вінавата.

ЛЯВОН. Яна ж толькі фермай і жыла. Увесь клопат яе — там.

КЛАВА. Нічога, ты паправішся. Я цябе адкармлю.

ЛЯВОН *(прыслухаўся).* Чаму — ты?

КЛАВА. Худы ты, знямогся. Бедненькі, ласкі жаночай не бачыў. Не бядуй, Лявонка! Сумаваць не будзеш. І мне весялей будзе.

Лашчыцца да Лявона, а ён не ведае, як на гэта рэагаваць. І трэба было, каб у гэты час на двор прыйшла Соня — Лявонава дачка. Яна і рот разявіла ад здзіўлення. Хацела ўцячы ад сораму, але вярнулася.

СОНЯ. Тата!

Лявон аддзірае з сябе клавіны рукі.

КЛАВА. Пусці мяне, Лявон!

ЛЯВОН. Гэта ж ты мяне не пускаеш. *(У Лявона зноў пачынаецца цік).*

СОНЯ. Тата! Што ж гэта такое?!

КЛАВА. Лявонка, дзе тваё вядзерца? Я пайду карову падаю. *(Забірае вядзерца і ідзе даіць лявонаву карову).*

СОНЯ. Маму прагнаў, а сам...

ЛЯВОН. Яна сама пайшла. Яна кінула мяне.

СОНЯ. Яна ж так... каб напалохаць цябе. Мы дамовіліся...

ЛЯВОН. А-а... Ну і я так толькі... каб напалохаць.

СОНЯ. Бачу я... Не маленькая... Як не сорамна?!

ЛЯВОН. Ды нічога я... Далібог, я нічога такога...

СОНЯ *(са злосцю).* Як нічога?! Як нічога?! Я сама бачыла!

ЛЯВОН. Дачушка! Ды што ты?!

СОНЯ. Як што? Як што?

ЛЯВОН *(у яго нервовы цік).* Далібог, я не вінаваты! Гэта яна сама.

СОНЯ. Сама? А ты? Не міргай! Дзе ж твае вочы былі?

ЛЯВОН *(раззлаваўся).* Цыц! Я кажу табе, што не вінаваты! Вось табе... Вось табе ісціны хрэст! *(Хрысціцца).*

СОНЯ. Бачыла я, як не вінаваты. Я прыйшла... Я хацела, каб вы памірыліся з мамаю... А тут...

ЛЯВОН *(строга).* Нічога тут не было.

СОНЯ. Было... Было... Гэта не чэсна. Гэта непрыстойна!..

ЛЯВОН. Што?!

СОНЯ *(плача).* Абдымацца з чужой жанчынай! У-у, брыдкі!

ЛЯВОН *(супакойвае).* Ну, перастань! Я ж не абдымаў яе. Ты ж сама бачыла. Гэта яна, Клава.

СОНЯ. Усё роўна раскажу маме!.. *(Выходзіць).* Я маме ўсё раскажу!

ЛЯВОН. Соня! Стой! Пачакай! Пайшла... Ну... От уліп... *(Падміргвае і цяжка-цяжка ўздыхае, проста стогне).* Адна бяда не ідзе, за сабою другую вядзе.

На вуліцы з'яўляецца Максім.

МАКСІМ. Лявон! Лявон! Дзе ты, д'ябал у сінюю палосачку? *(Лявон хаваецца ў хлеў).* Лявон! Растуды тваю катушку! Гусі твае на калгаснай кукурузе. Зараз жа згані, а то пастраляю! Чуеш?

Лявон пабег зганяць гусей. З хлява выходзіць Клава.

КЛАВА. Лявон! *(Азірнулася, шукае суседа).* Збег, ці што? Дзівак чалавек!.. Бабы спужаўся...

Чуваць голас Лявона: «Гыля, чэрці лазатыя! Гыля ў балота! Мала вам месца?» Нарэшце з'яўляецца і сам.

ЛЯВОН. Падаіла?

КЛАВА. Падаіла. А дзе твая цадзілка?

ЛЯВОН. Я сам. Не трэба.

КЛАВА. Ды што ты? Ці мне цяжка? Ой, Лявон!

ЛЯВОН. Слухай, Клаўдзія, ідзі-тка ты дамоў. Я ўжо сам як-небудзь.

КЛАВА. Што? Спужаўся? Не бойся, я ж цябе не з'ем.

ЛЯВОН. Сама ведаеш... Між намі нічога не было, а... пойдуць плёткі... Скандал... На вуліцу будзе — не пакажыся.

КЛАВА. Ну і напляваць! *(Заходзіць у хату).*

ЛЯВОН. Адной было мала, другая з'явілася. Цяпер ад яе не адчэпішся. Ды хоць бы баба была прыстойная, а то ж... і яна ж туды цягне — супроць каровы, супроць гарода... З той жа хоць на людзі можна было паказацца: работніца, галава варыць, не вярціхвостка. А гэтая — ёй жа толькі і сняцца штаны... Выходзіць — мяняй, Лявон, быка на індыка... *(Як партрэт у рамцы, у акне хлява паказалася галава каровы. Лявон падыходзіць да акенца ў хляве).* А ўсё цераз цябе, красуля... Эх, зазноба ты мая рагатая! Што махаеш хвастом? Га? Можа і ты хочаш на калгасную ферму? Ды цябе там лёгка падманілі б... Кукурузай. *(Адхіснуўся ад акенца, крычыць).* Не махай хвастом! Не сцёбай! Не павяду! Не магу!.. *(Лагодна)* Як-ніяк, а што ні дзень, то свежая капейка звініць у кішэні. Ты ж у мяне, як чаканка звонкай манеты. Што так сумна глядзіш? Ну, жуй, жуй, мая фабрыка! Вырабляй гной. Бо які ж я гаспадар без гною? Без яго — гарод — пустое месца. О-о!, Буйкевіча галава варыць... Ён ведае, з якога боку міну падкласці пад мой бастыён. Не будзе ў двары каровы, дык сам папросіш забраць і гарод...

Юбілей кампазітара

Споўнілася 70 год з дня нараджэння аднаго са старэйшых кампазітараў, члена кампазітарскай арганізацыі Беларусі Сяргея Сяргеевіча Аксакава. Ён нарадзіўся ў 1891 годзе ў Самары, у сям'і Аксакавых, вядомай у рускай літаратуры.

Музычную адукацыю С. Аксакаў набыў у прыватным парадку: з 1902 па 1911 гады ён браў урокі ў выдатнага рускага піяніста і педагога К. Ігумнава (фартэпіяна), у вядомага кампазітара А. Грэчанінава (кампазіцыя) і Ю. Энгеля (тэарэтычныя дысцыпліны).

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя застала С. Аксакава ў Харбіне, дзе ён працаваў выкладчыкам у музычнай школе. У 1926 годзе С. Аксакаў быў запрошаны на пасаду прафесара па класу фартэпіяна ў Шанхайскую кансерваторыю. Там ён і працаваў да 1954 года, пасля чаго вярнуўся на сваю Радзіму.

С. Аксакаў напісаў Сімфонію, Сімфанічную баладу, Сімфанічныя варыяцыі, Канцэрт для фартэпіяна з аркестрам, Фартэпіяннае трыо, кантату памяці А. Пушкіна.

З 1955 года С. Аксакаў жыве ў Мінску. За апошні час ім напісаны «Песня аб Леніне» на словы О. Паповай, фантазія «Над Нёманам» для фартэпіяна і аркестра, сімфанічная паэма «У Тураўскай пушчы», уверцюра «Вясковае свята», вялікая колькасць фартэпіянных п'ес, рамансаў, дуэтаў на тэксты В. Брусава, А. Талстога, А. Пляшчэева, А. Майкава, К. Кірэенкі, П. Прыходзькі і іншых рускіх і беларускіх паэтаў.

Адзначаючы 70-годдзе з дня нараджэння С. Аксакава, Саюз кампазітараў БССР наладзіў юбілейны вечар старэйшага музыканта. Кароткім уступным словам вечар адкрыў старшыня праўлення Саюза, народны артыст СССР Я. Цікоцкі.

У адрас юбіляра паступілі віншавальныя тэлеграмы, у тым ліку ад міністра культуры БССР Р. Кісялёва, ад Галоўнага ўпраўлення па справах мастацтва Міністэрства культуры БССР, ад Саюза пісьменнікаў БССР і прыватных асоб.

Пасля урачыстай часткі адбыўся канцэрт з твораў С. Аксакава. Народны артыст БССР І. Балоцін выканаў «Песню аб Леніне» на словы П. Прыходзькі і два лірычныя рамансы — «Пісьмо» і «Хай неба шэрае». Партыю фартэпіяна выканаў аўтар. Вакальны цыкл «Жаночыя песні» на словы П. Прыходзькі («Песня ўдавы», «Дзявочая» і «Позним вечерам») праспявала В. Фурс.

Тры рамансы — «Мая Беларусь», «Асенняя песня» і «Песня аб Радзіме» выканала салістка Беларускага тэатра оперы і балету Н. Нікеева. Віяланчаліст Б. Скабло сыграў «Элегію». Фартэпіяннае трыо прагучала ў выкананні Е. Эфрон, С. Асновіча і Б. Скабло. У выкананні аўтара прысутныя праслухалі два фартэпіянныя творы — «Раманс» і «Канцэртны эцюд».

Г. ВАСІЛЬЕЎ.

Галоўны рэдактар Янка ШАРАХОЎСКІ.
Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры — 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры — 3-20-54, выдавецтва — 3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і суботу.

АТ 00019

Друкарня імя Сталіна.